

OFICIAL, E BINE »

Bilanțul Ministerului Culturii și Cultelor pentru 2006 arată bine, în viziunea ministrului Adrian Iorgulescu, chiar dacă există și unele minusuri, după cum singur a recunoscut.

UN ARTICOL DE R. CHIRUȚĂ ÎN » PAGINA 5

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA NAȚIONALĂ » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

CRONICĂ
DE CARTE

Artistul, teoreticianul
și teroristul

Luminița Marcu

Samarkand este cartea pentru care Amin Maalouf a luat în 1988 Prix des Maisons de la Presse, unul dintre premiile importante ale Franței, alături de mai cunoscutele Goncourt, Fémina sau Médicis...

ÎN » PAGINILE 10-11

NR. 112 » 27 ianuarie – 2 februarie 2007 » Săptăminal realizat de Editura Polirom, „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud” » supliment@polirom.ro

Profesiune:
pasager

Iulia Blaga

Cel mai sigur indiciu pentru un film care rezistă e că nu te face să te gîndești la anul în care a fost creat, nu e datat – indiferent de perioada în care se petrece acțiunea. Totul e mereu aici și acum.

ÎN » PAGINA 13

A doua ieșire
la balcon

Lucian Dan Teodorovici

După ce presa s-a grăbit să-i decerneze, fără gală de onoare, e adevărat, titlul de maestru al jocurilor politice, Traian Băsescu a apărut în ultima vreme mai degrabă în postura de maestru-gafeur: de la scrisoarea pierdută și regăsită pînă la atacul de la TVR 1 la adresa lui Ion Iliescu, pe care l-a scos în felul ăsta din letargie...

ÎN » PAGINA 2

S-A CITIT. ACUM SE AUDE
DETALII ÎN » PAGINA 13

Tinerii traducători

dau glas marilor autori

„Suplimentul de cultură” dedică acest număr tinerei generații de traducători. Tot mai multe dintre volumele apărute în colecțiile de literatură universală ale editurilor sînt traduse de nume cunoscute din lumea scriitorilor, a criticilor literari și, în general, din cea culturală. Sînt tineri foarte prezenți în spațiul public, unii „posesori” de job-uri cu un profil destul de îndepărtat de meseria de traducător. Am încercat să aflăm de la aceștia în ce măsură se văd peste ani cîștigîndu-și existența din traduceri, care sînt proiectele la care lucrează în prezent și cum au ajuns să „încearcă marea cu degetul”.
Participă: Luminița Marcu, Andra Matzal, Radu Pavel Gheo, Mihai Chirilov, Adrian Buz, Ionuț Chiva, Claudiu Komartin, Rareș Moldovan și Dan Sociu.

CITIȚI DOSARUL DIN » PAGINILE 6-9

Pov.Est.Esc. Despre modernitate

Constantin Vică

Lia și Dan Perjovschi sînt prezenți, zilele acestea, cu lucrări în Centrul Georges Pompidou. *Le Nuage Magellan (Norul Magellan)* este prima expoziție colectivă tematică ce s-a construit în spațiul „315” al Centrului.

ÎN » PAGINA 3

EDITORIAL

Lupta la clasa culturală

Constantin Vică

Ce bine că trăim în capitalism și nu într-un stat asistențial până la boală. Ce bine că unii ne întrebăm dacă e moral să plătim bilet de autobuz (Lucian Teodorovici, pe blog) și alții zic că nu (Mihai Vakulovski, răspunzându-i lui Lucian). Ce bine că avem opinii divergente. Un singur lucru nu înțeleg: de ce formulăm acele opinii când motivele noastre sînt altele decît dorința de a analiza probleme? De ce orgoliile sînt moarte mai puternice decît gîndirea critică?

Bucurenci vs. Pleșu-Liiceanu. Bucurencii afirmă că marxismul e bun în analiza socială, cei doi îl trag de urechi și-l trimit la bibliotecă. Dialogul e imposibil. Bucurencii trîntește o scrisoare deschisă la care are deja răspuns promis de la Pleșu. Da, e o acțiune de media în care primul își schimbă imaginea publică, intrînd pe o zonă goală – gîndirea stîngistă –, iar al doilea mai bifează un pseudo-dialog intelectual. Bucurencii se simte șef la generație și cînd tocmai generația îl ia la întrebări (vezi pe www.liberalism.ro), preferă să joace ping-pong cu neo-conservatorii din secolul trecut. Această dispută nu rezolvă nimic, doar varsă cîteva orgolii și-un pahar de vin la NEC.

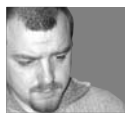
Perjovschi vs. MNAC. Critica MNAC e un domeniu nou de luptă intelectuală. Cît timp oamenii recenți se duc acolo să vadă petreceri cu DJ, oamenii fini și de meserie explică cit de prost amplasat în mentalul colectiv e acest muzeu. Că e un proiect care nu acoperă arta contemporană românească, că e totalitar, că e un non-sens. Perjovschi face european scandalul, cu ocazia expoziției de la Pompidou. Chiar așa e, arta.ro cu valențe de.eu se oprește la Perjovschi? Gîndim global, dar acționăm oriunde local.

Și ultimul scandal din această săptămînă. Florin Minune (zis și Maimuță) îl face de ris pe Guță. Pe YouTube.

A doua ieșire la balcon

După ce presa s-a grăbit să-i decerneze, fără gală de onoare, e adevărat, titlul de maestru al jocurilor politice, Traian Bănescu a apărut în ultima vreme mai degrabă în postura de maestru-gafer: de la scrisoarea pierdută și regăsită pînă la atacul de la TVR 1 la adresa lui Ion Iliescu, pe care l-a scos în felul ăsta din letargie, aducîndu-l în fața opiniei publice, președintele-jucător a comis-o, ca să spunem așa, de parcă ar fi fost lucrul s-o facă. Aparițiile domniei sale seamănă tot mai mult, într-un anume fel, cu acea ieșire la balcon a lui Nicolae Ceaușescu din 21 decembrie 1989, care i-a adus, practic, sfîrșitul. Pentru că a insistat, într-un mod evident autodistructiv, să apară în ochii opiniei publice, fără a-ți da seama cum asta îți erodează imaginea și te transformă, pas cu pas, din președinte-jucător în președinte-jucut nu-și poate găsi o altă explicație.

Traian Bănescu este, măcar la nivel declarativ, președintele care a mizat cel mai mult, după revoluție, pe „servicii”. Amenințînd subtil încă din campania electorală că serviciile secrete vor fi una dintre armele lui, președintele a avut grijă să își asigure loialitatea lor. Însă pe o astfel de loialitate poate miza, pînă la urmă, doar un inconștient. Pentru că și acolo, ca și în întreaga societate, interesele sînt minate de vînt. Iar dacă vîntul bate în alte direcții, loialitatea

CIRCUl NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Lucian Dan TEODOROVICI

devine un concept desuet. Jocul de cîștiri la care, desigur, vă gîndiți și care vă trimite spre un anume om de afaceri public, președintele-jucător a condamnat de instanță și al cărui nume e foarte vehiculat în aceste zile poate fi întîmplător. Dar nu știu cum siguranță cît de întîmplător.

Ceea ce știm cu certitudine e că Traian Bănescu, pentru întia oară de cînd a devenit președinte, manifestă o siguranță scăzută. Oricît de detașat s-a strădui să fie domnia sa în interviul acordat pentru TVR, dincolo de vorbe a apărut un om luat cumva prin surprindere de ceea ce se întîmplă pe scena politică. Iar senzația asta a fost creată mai ales de schimbarea, absolut surprinzătoare, a dușmanului: dacă toți ne așteptam ca președintele să lovească în continuare în Călin Popescu Țăriceanu, Traian Bănescu s-a mulțumit doar să-l ridiculizeze în mod trecător. În schimb, a pornit un atac aproape furibund împotriva P.S.D.-ului și a președintelui de onoare al acestui partid, Ion Iliescu. Or, asta pare o imprudență uriașă. Pentru că, brusc, a oferit o gură de oxigen acestui partid,

un mod de a-și dinamiza opoziția și de a se reinventa în fața publicului.

P.S.D.-ul devine astfel legitimat în lupta sa, ușor aberantă și privită ca atare inclusiv de presă, de a trece la suspendarea președintelui. Dacă și-ar fi văzut de treabă, Traian Bănescu ar fi lăsat goașa suspendării să se dezumfle de la sine, căci asta s-ar fi întîmplat. Dar, sfîștuit de nu se știe cine, domnia sa a contribuit din plin la rumenirea acesteia. Pentru că a părut speriat de spectrul suspendării sale. Deci, gîndește omul obișnuit, dacă președintele se teme, înseamnă că există motive, înseamnă că această suspendare chiar s-ar putea produce. Și-atunci, hai să ne îndreptăm atenția, mai cu folos, spre ceea ce pre-

gătește P.S.D.-ul. Are dreptate? Are argumente? Firește, moderatorii și analiștii se simt datorii să-i invite pe membrii marcanți ai acestui partid de opoziție la televiziuni. Firește, politicianismul P.S.D. înfloresce, argumentele, chiar dacă sînt puere, sînt îmbrăcate într-o haină ce pare constituțională. Iar Traian Bănescu scade în sondaje, căci luminile reflectoarelor s-au mutat în altă parte.

Președintele a devenit astfel un agent electoral neașteptat al social-democraților. Și nu putem să nu ne gîndim că, undeva la nivelurile mai ale amintitelor servicii, cineva s-a săturat de hironomia dintre P.D. și P.N.L. și și-a îndreptat atenția spre fostul partid de guvernare. Care, mai presus de toate, le oferea liniște. Or, liniștea este extrem de necesară pentru o bună „funcționare” a serviciilor...

În emisiunea de pe TVR, Traian Bănescu a vorbit despre o lovitură de stat pe care ar pregăti-o P.S.D.-ul prin încercarea sa de suspendare. Ridicolă la prima vedere, afirmația ar putea fi, într-un fel, îndreptățită. Numai că lovitură de stat, făcută cu mijloacele soft ale aparenței democratice, s-ar putea să fie pregătită în alte laboratoare. În exact acele laboratoare pe care președintele-jucător al României a crezut că le poate folosi în scopul menținerii și creșterii propriei puteri.

» Ceea ce știm cu certitudine e că Traian Bănescu, pentru întia oară de cînd a devenit președinte, manifestă o siguranță scăzută.

PE SCURT

România participă la Bienala de la Veneția cu un proiect „Low Budget”

Proiectul „Low Budget Monuments”, propus de Fundația Plan B – curator Mihnea Mircan –, va reprezenta România la cea de-a 52-a ediție a Bienalei de Artă de la Veneția. Acesta va fi realizat de artiștii Victor Man, Cristian Pogăcean, Mona Vătămănuș și Florin Tudor. Totodată, juriul a hotărît că alte trei proiecte românești vor fi expuse la Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția, pe perioada Bienalei: „68-07” – curator Oana Tănase, artist Ștefan Constantinescu, „KM Macheta unui proiect, Muzeul Cunoașterii” – curator Raluca Voinea, artist Lia Perjovschi, și „The Place I'm Coming From” – curator Simona Nastac, artist Victor Man.

În acest an, Bienala de Artă Contemporană de la Veneția se va desfășura între 10 iunie și 21 noiembrie. Invitații de onoare ai Bienalei de Artă de la Veneția 2007 vor fi Turcia, India și continentul african.

În linie dreaptă – concursul de debut al Editurii Cartea Românească

64 de manuscrise au fost înscrise la concursul de debut al Editurii Cartea Românească, iar cîștigătorii vor fi anunțați pînă pe 31 martie. La secțiunea poezie sînt 34 de manuscrise, la proză 25, la teatru trei, iar la eseu-critică literară două. La ediția de anul trecut, premiul pentru proză i-a revenit lui Valentin Ursjanu pentru romanul *Tavanul ipotetic*, iar la poezie Liviei Roșca pentru volumul *Ruj pe icoane* (recompensat și cu premiul Național pentru Poezie „Mihai Eminescu”). La secțiunile teatru și eseu/critică și teorie literară nu a fost desemnat nici un cîștigător.

LANSARE

Joi, 1 februarie, Vintilă Mihăilescu își va lansa la Biblioteca Muzeului Țăranului Român cel mai recent volum: *Antropologie. Cinci introduceri*. Andrei Pleșu, Ioana Popescu, Dumitru Sandu, Cristian Pirvulescu și Liviu Chelcea vor încerca să stabilească, începînd cu ora 17.00, „La ce bun o antropologie în vremuri de tranziție?”.

CITATUL SĂPTĂMÎNII

Actrița Oana Pellea, deținătoarea unui rol secundar în filmul *Children of Men* (nominalizat de trei ori la Oscar): „Sînt fericită, pentru că am crezut foarte mult în acest film și mă bucur din tot sufletul pentru toată echipa, cu care am

păstrat legătura și care îmi este foarte dragă. Sînt mîndră că exist în acest film, care merită din plin fiecare nominalizare și fiecare premiu primit pînă acum”.

PREMIUL SĂPTĂMÎNII

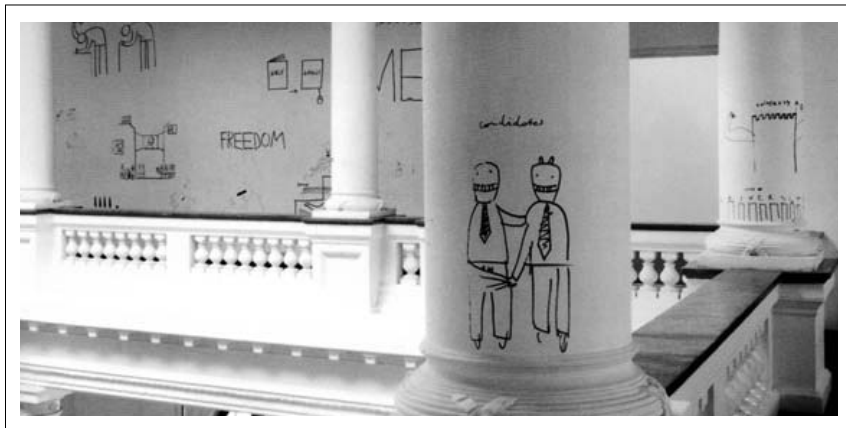
Producția *Lampa cu căciulă*, în regia lui Radu Jude și după un scenariu al colegului nostru Florin Lăzărescu, a fost desemnată cel mai bun scurtmetraj la Festivalul Filmului Alpe Adria Cinema – Trieste, din Italia. *Lampa cu căciulă* a mai cîștigat Marele Premiu la Festivalul de la Bilbao, Marele Premiu pentru scurtmetraj la Festivalul de la Montpellier, premiul pentru scurtmetraj la Cotbus și Trofeul DaKINO. De asemenea, producția participă și la Festivalul Sundance, cel mai mare festival de filme independente. Filmul poate fi vizionat pe site-ul evenimentului și pe www.supliment.polirom.ro.

SUPLIMENTUL LUI JUP

„I-AM TICLUI O LOVITURĂ DE STAT DICTATORULUI BĂNESCU, NUMAI CĂ NU ȘTIU LA CE TELEVIZIUNE SĂ MĂ DUC CU REVOLUȚIONARI, CĂ-S MULT MAI MULTE DECT ÎN '89”

Pov. Est. Esc. Despre modernitate

Spațiul „315” din cadrul Centrului Pompidou era, de obicei, dedicat unui singur artist. Un fel de galerie de artă contemporană actuală, plasată chiar în interiorul Centrului, nici la etajul 1, dar nici la parter. Cam în tranziție. Oricum, un spațiu care strânge zilnic câteva sute de vizitatori. *Le Nuage Magellan (Norul Magellan)* este prima expoziție colectivă tematică ce s-a construit în acest spațiu-trambulină pentru orice artist european.

Constantin Vică, Paris

După cum scrie și în ultimele cărți, dar și pe internet, modernitatea a eșuat. Cauzele nu sînt foarte clare, poate dorința aceea de universalism, poate încrederea în progresul tehnico-social, poate urbanizarea rapidă și uneori forțată etc. Treaba expoziției de la „315” nu e să ofere cel mai bun răspuns, ci să persevereze în punerea de întrebări. Să plaseze artiștii în fața unei alegeri: putem conserva dinamic ceva din modernism sau ne teleportăm dincolo de metodele lui? Problema nu e să fii modernist, ci s-o faci într-un spațiu din care modernitatea s-a autoexclus.

Din țara minunilor

Titlul expoziției e preluat din Stanislaw Lem și totodată legitimat prin acesta. *Norul Magellan* e un roman scris în 1955 despre o societate a viitorului. Vizionar privind aspectele tehnologice, *Norul...* rămîne totuși o utopie. Universalismul și comunismul, doi termeni-cheie în romanul lui Lem, s-au prăbușit. Și ce fac artiștii în acest moment?

Nu există o ruptură definitivă. E răspunsul Liei Perjovschi. Lucrarea ei, o istorie subiectivă a artei secolului XX, așezată ca o gazetă de perete chiar la intrarea în expoziție, are tocmai rolul unui meta-statement. Nu există ieșire din hipertextul artistic. Locuim împreună aceleași probleme și aceleași întrebări. Unii primiv critic încetpăturile, alții construim utopii simpatice, ce bine că nu le pune nimeni în aplicare. E cazul arhitectului polonez Oskar Hansen. În anii '60, acest

arhitect inventează, doar pe hîrtie și-n machetă, orașele liniare. Da, orașele unei democrații populare, descentrate și autosuficiente în fiecare metru pătrat, fără apel la un centru monopolizant. Noua geografie a viitorului nu a avut loc. În schimb, nostalgia după elementele modernismului, tot de sorginte comunistă, prinde bine. Artista poloneză Paulina Ołowska, narează prin substituit (adică aduce obiecte care-și spun povestea): neonul ca element al peisajului urban. O instalație de neocane culese din Varșovia își face veacul pe pereții galeriei. Poți să te îndrăgostesci de un neon? Ołowska zice că da, și face un film despre cum locuitorii unui imobil din piața Constituției (a lor, că la noi nu a mers moda neocanelor) au salvat neonul *Jucătoarea de volei* de la ei de pe bloc și-l aprind seară de seară. Nostalgie după comunism? Tot așa și artistul sîrb David Maljkovic inventează noi ritualuri în jurul *Monumentului combatanților comunisti*, monument care și-a pierdut sensul după dizolvarea singeroasă a Iugoslaviei. Oamenii, cuvînt drag epocii a-puse, uită și sînt singuri. Felul în care își trăiesc ieșirea dintr-o epocă e impersonal. Nu poți aboli deodată ceea ce a schimbat fundamental natura lor umană. Artistul german Clemens von Wedemeyer încearcă să descopere ce mai rămîne din idealul proprietății colective din ex-RDG. Filmele lui, probabil cele mai complexe provocări din expoziție, narează (cu metode cinematografice pure, paralele la Fritz Lang etc.) deconstrucția la propriu a zonelor comune (blocurile colectiviste) și schimbarea identitară a locuitorilor. Asta lasă traume. Am stat

prostit în fața unui fost RDGist care se întreba sincer: de ce vrem să avem casele noastre, viețile noastre, cînd Dumnezeu ne-a trimis goli pe acest pămînt?

Țara noastră-i țara noastră

Ca o inimă albastră, parcă așa era cîntecul. Știu, v-ați duce la Pompidou „315” ca să-l vedeți pe Dan Perjovschi. Și eu tot d-a-ia am ajuns. Desenele lui, plasate pe pereții exteriori ai acestei galerii, nu sînt singure. Mulți cloșarzi, care stau în interiorul Centrului ca să scape de frig, le privesc ore încontinuu. Ei înțeleg cel mai bine relația stat – cetățean sau UE – european. Maniera Perjovschi le face bine. Au în față teatrul de acțiune al actualității, bine ironizat, actualitate în care ei se simt stingheri, fiind excluși. Așa cum și Perjovschi se simte exclus din MNAC-ul bucureștean. Prezența celor doi artiști români nu degeaba se dau la intrarea în galerie. Acolo se face avertismențele și explicațiile. Ei imprimă modul de înțelegere. Aparent degajate și care nu te angajează, lucrările celor doi sînt cele mai apropiate de modernism. Nu tehnica primează, ci raportarea. Ei vin dintr-o țară în care modernitatea a fost ratată integral. Fie că vorbim de extremele interbelice, fie de cele postbelice. Ei nu prea au ce să păstreze din arta românească, în afară de ei înșiși. În acest moment de fascinație pentru estul european, proiectele lor sînt privite cu simpatie. Din ferice, nu sînt singurele care au ce căuta la „315”.

Le Nuage Magellan
Centrul Pompidou, spațiul „315”
www.centrepompidou.fr
10 ianuarie - 9 aprilie 2007

Artiști: Michael Hakimi, Oskar Hansen, David Maljkovic, Paulina Ołowska, Dan Perjovschi și Lia Perjovschi, Maya Schweizer și Clemens von Wedemeyer
Comisar: Joanna Mytkowska
Expoziție realizată cu sprijinul Institutului Polonez

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Radu Pavel GHEO

De ce nu putem fi americani

Sînt sigur că lumea n-a uitat încă faimosul scandal Monicagate, istoria partidei de sex oral care l-a făcut pe Bill Clinton al doilea președinte american din istorie asupra căruia s-a declanșat procedura de punere sub acuzare, în vederea suspendării din funcție. E un eveniment care va rămîne în istorie. Are toate ingredientele necesare: o aventură erotică spumoasă („sex oral în Biroul Oval” va suna întotdeauna bine), un personaj de mare anvergură politică („cel mai puternic bărbat de pe planetă”), o tînără stagiară naivă, fermecată de puterea masculului alfa, procurorii intransigenți, jocuri politice, justiție, minciuni de la obraz în fața națiunii, demascarea minciinosului, scandal internațional... Shakespeare ar fi putut scoate de aici o comedie încîntătoare.

Dar „afacerea Monica Lewinsky” spune ceva și despre ceea ce ne deosebește de americani – poate chiar despre ceea ce face ca Statele Unite să rămînă o națiune atît de puternică și atît de diferită de restul planetei. Clinton nu a căzut în dizgrația cetățenilor Americii fiindcă a făcut sex cu tînăra stagiară Lewinsky (sau cu alte tinere de prin jurul său, atunci cînd nu s-a mulțumit doar să le pipăie). Pare paradoxal pentru o lume în care egalitatea femeii cu bărbatul e o realitate acceptată formal, dar atitudinea de *macho* a făcut parte din calitățile de lider cuceritor ale lui Bill Clinton.

Din cîte știu, un sondaj discret, comandat la vremea respectivă de un consilier al lui Clinton, arăta că dezvăluirea relației cu Monica Lewinsky nu afectase popularitatea președintelui. Cetățenii Stateelor Unite s-au stîrnit împotriva fermecătorului lor lider abia după ce acesta a mințit sub jurămînt. Nu i-așa că sună cam aiurea? Mințise sub jurămînt, na! Omul voia să-și scape pielea. Într-un fel, nici măcar nu mințise, fiindcă, conform concepției lui, sexul oral nu înseamnă chiar o relație sexuală propriu-zisă, or el spusese că „nu am întreținut relații sexuale cu acea femeie, domnișoara Lewinsky”, ceea ce într-un asemenea caz nu era chiar o minciună.

Așa am judecat lucrurile atunci, cam tot așa le judec și acum. Cînd ești prins la ananghie, de ce să nu minți puțin – sub

jurămînt sau nu – ca să-ți scapi pielea? Oricum, judecătorul din fața ta e și el, poate, corupt, avocații sînt niște lepre care te jumolesc de bani, polițiștii iau spagă, politicienii fac afaceri murdare. O minciună spusă sub jurămînt, pentru o chestie atît de banală cum e o partidă de sex oral liber consimțit, nici nu contează. Dacă-mi amintesc bine, în România a existat un ministru care a vrut să-și violeze secretara în birou și, deși s-a iscat un scandal de presă, toată povestea s-a fisit în liniște.

lată ce ne deosebește puternic de americani. Cînd spun asta, nu mă gîndesc doar la noi, la români, unde minciuna pe față e considerată atît de normală, încît nici n-o mai deosebim de adevăr, ci la noi, la europeni. Imaginea bună de care s-a bucurat Bill Clinton în Europa a rezistat și după afacerea Lewinsky. Pină și în țările islamiste e privit cu mai multă simpatie decît succesul lui, George W. Bush. Pe puritanul Bush nu și-l imaginează nimeni pipăind secretare, făcînd sex oral (sau orice fel de sex) cu stagiare și nici măcar cîntînd la saxofon. Totuși e urît de mai toată lumea.

Europa, reamintesc aici, e continentul civilizat în care fostul premier al Italiei, Silvio Berlusconi, a îngrădit serios libertatea presei și a fost acuzat de fraudă și abuz de putere, președintele Franței, Jacques Chirac, a fost implicat în afaceri dubioase și așteaptă termenul mandatului și ridicarea imunității pentru a fi judecat (sau nu...), iar fostul premier german, Gerhard Schröder, a favorizat în timpul mandatului său concernul rus Gazprom, fiind apoi răsplătit cu o slujbă grasă de slujbaș/reprezentant al rușilor în Germania. Într-un asemenea context relațiile premierului român Călin Popescu-Tăriceanu cu magnatul petrolului Dinu Patriciu și intervențiile ilegale ale celui dintîi în favoarea amicului nici nu mai merită luate în calcul.

Aici bănuiesc că se ascunde diferența majoră între americani și noi (adică restul lumii): în respectul lor obsesiv pentru lege ca principiu ordonator al societății. Mă întreb dacă e mai bine de noi sau de ei. Căci Clinton tot îmi place, iar George W. Bush nu.

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

Cîinele public a uitat să latre

Ion Iliescu e văzut ca un personaj nefast de majoritatea celor din generația mea și a celor ajunși sau trecuți de 40 de ani. Motivele sînt la fel de cunoscute precum faptul că peste o lună va fi 1 martie. Și, cu toate astea, ceea ce i s-a întîmplat deunăzi fostului șef al statului nu-ți poate trezi decît indignare. Probabil că toată lumea știe deja povestea: după mult-mediatizata emisiune de la TVR în care, în fața Rodicăi Culcer, s-a aflat Traian Bănescu, Ion Iliescu a cerut un drept la replică. Era, ar spune naivii, o chestiune de bun-simț (ca să nu pomenim cumva greul cuvînt „deontologie”) ca unui om căruia i s-au adus diverse acuze să i se ofere ocazia de a se apăra. Ei bine, TVR-ul nu i-a dat acestuia dreptul la replică.

Ca unul care a lucrat într-o instituție de presă „publică” (iar colegul meu George Onofrei poate să confirme și el, pentru că, într-o bună măsură, ne-a unit, cum s-ar zice, aceeași traumă), nu am fost defel surprins de reacția postului național. Și asta, pentru că am trăit într-un asemenea peisaj și în timpul guvernării CDR, și în aceea a PDSR-ului și, mai apoi, sub „aripa protectoare” a PSD-ului. Trebuia să fi fost naiv să-ți imaginezi, în iarna lui 2004, că audio-vizualul public va prinde deodată aripi și nu va fi în nici un fel influențat de schimbările politice. Desigur, doamna Culcer poate găsi o mie de argumente cum că lucrurile nu stau așa. În sprijinirea argumentației noastre stă, însă, mai mult decît orice, recentul gest impar-

donabil al acestei instituții de presă. Poate mi se pare doar mie, dar parcă felul în care apare doamna Culcer, astăzi, la TVR, seamănă izbitor de mult cu prestațiile Alinei Mungiu de acum fix zece ani, cînd dînsa se regăsea într-o postură oarecum asemănătoare. Diferența e legată doar de numele prezente în studio: acum e Traian Bănescu, atunci era Emil Constanțescu. Iar dezamăgirea mea, ca simplu telespectator, e cu atît mai mare, cu cît credeam, pînă la un anumit moment, în profesionalismul incontestabil al unui om care a pus pe picioare o foarte bună redacție de știri – aceea a postului Europa FM – și care a lucrat ani buni la BBC.

Totuși, nu pot să nu am, recunosc, și un mic simbur de satisfacție în ceea ce-l privește pe tov. Iliescu: prin 1999, parcă, am fost luat la bîză de șefii mei din radioul public local, pentru că am spus, pe post, că Iliescu a răcit și a făcut roșu-n gît după ce a venit de la Moscova. Mi s-a explicat atunci de către anumiți tovarăși că „măi, Alex, noi nu trebuie să deranjăm pe nimeni, nu asta e menirea noastră!”, și, drept bonus, am fost scos cîteva zile „din eter”.

De atunci a trecut, totuși, aproape un deceniu, timp în care presa privată s-a profesionalizat și s-a schimbat foarte mult în bine (e drept, și în rău, în unele locuri). Iar cea așa-zis „publică” pare să nu se poată debarasa de sindromul cînelui lovit de stăpîn, care, cum îi apare în fața ochilor un personaj nou, se ghemuiește și schiaună.

CÎTEVA PRECIZĂRI LA DESCHIDEREA MUZEULUI DE ARTĂ DIN TIMIȘOARA

Timișoara ne-a dat sincronism european și curaj. Ar putea s-o mai facă o dată

Mă bucur să aflu din revista dvs. că după 30 de ani Muzeul de Artă din Timișoara s-a redeschis, pentru că, așa închis cum era, am participat acolo la cele mai importante expoziții și festivaluri de artă din România anilor '90.

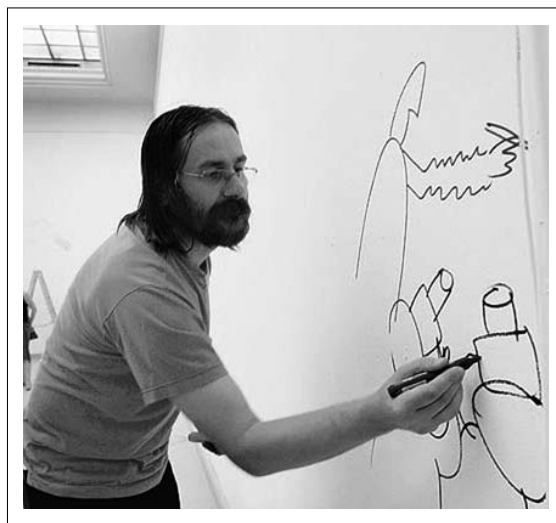
Dan Perjovschi

1) 1991, *Stare fără titlu*. A fost prima mare reuniune a artiștilor tineri în stare de libertate. Primul eveniment în afara artei oficiale. Au fost atunci la Timișoara expoziții, instalații și performance-uri pe stradă la intensități inegalate în spațiul public românesc. Ne recîștigaserăm corpurile, spațiul public era al nostru, libertatea de expresie chiar însemna ceva, ne bucuram că sîntem împreună în orașul Revoluției și Proclamației... Aduceam toți cel mai consistent omagiu morților din decembrie, ne bucuram de libertatea care le-a fost lor refuzată. Performanța lui Bone pe strada principală sau instalația lui Ion Grigorescu, *Tara nu este a securiștilor și milițienilor*, rămîn antologice. Una dintre locațiile principale a fost Muzeul de Artă – și în spațiile utilizabile, și în cele dezafectate, și în ghereta portarului unde am stat eu închis trei zile și trei nopți desenînd-o întruna pînă cînd din albă a ajuns neagră.

2) 1992, *Pămîntul*. În aripa dezafectată a Muzeului și în curtea interioară au fost amplasate instalații și s-au petrecut happening-uri, *Cake-ul* Getei Brătescu, instalația lui Sorin Vreme, camera Eugeniei Pop. Extraordinar! Expoziția și evenimentele s-au petrecut acolo, tocmai ca să se atragă atenția asupra stării catastrofale în care se găsea clădirea.

3) 1993, primul Festival internațional de performance Zona de Est, una dintre cele mai influente manifestări de artă contemporană (de unde și-a tras inspirația și „Periferic”-ul din Iași). Festivalul a avut ca locație principală tot aripa dezafectată a muzeului. Pe stradă și în ruine se făcea arta cea mai adevărată. *Lupt ca să fii diferit* al Lici Perjovschi, *Speaking to Europe* al lui Teodor Grau sau *Fekete-Feher* al lui Uto Gustav-Konya Reka sînt performance-uri care au făcut istorie.

4) *Orient-Occident*. Prima încercare de limpezire doctrinară a tendințelor de pe scena artistică românească de la instalația video la crucile lui Marian Zidaru. De data asta fiind vorba și de tablouri, expoziția s-a ținut în cele cîteva săli practicele ale Muzeului de Artă.

5) Toate aceste evenimente se datorează Ilenei Pintilie, critic de artă și curator (la *Stare fără titlu* împreună cu Sorin Vreme), a căruia muncă a fost recompensată în felul următor: după primul festival a pierdut șefia secției de artă, după al doilea și-a luat singură tălpașita din muzeu. Următoarele ediții ale Festivalului trienal Zona, care a supraviețuit pînă în 2002, au fost ținute la Teatrul maghiar, la Memorialul Revoluției și în spațiul H.arta (www.zonafestival.ro)

Deschiderea unui muzeu de artă e o bucurie

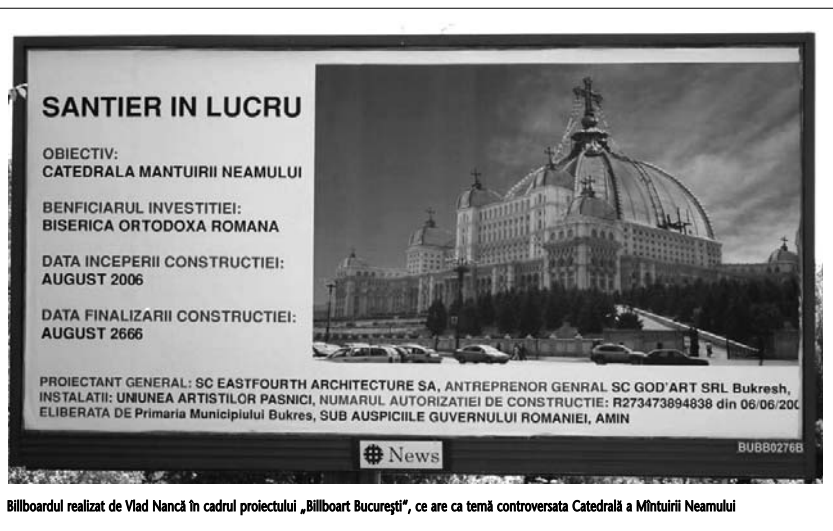
Asta merită în România arta de avangardă și radicală. Un sut în cur. Curatorul și artiștii care au pus Timișoara pe harta artei internaționale și care, culmea, au făcut activism în favoarea Muzeului au fost eliminați din Muzeu. Nu deodată, ci în pur stil românesc, cu țîrîta, un fault aici, o birocrație dincolo, o luxare de gleznă, o tăiere la salariu, o birfă, o aminare, o ședință etc. Stereotipul leagă Timișoara de avangardă, de grupul Sigma, de lucruri vestice într-o țară estică, de sincronism occidental. Asta o fi fost odată, realitatea este că Festivalul nu mai este (în materie de estetică tot ce preocupă primăria în afară de festivalul berii e să dea ordine să nu-și mai atrime lumea chiloții la uscat în balcon pentru că strică imaginea orașului. Care imagine?). În Muzeul de Artă tronează Corneiliu Baba. Adică o artă pe care o înțelegem cu toții, dragi tovarăși. Dacă îmi explică cineva ce legătură are „maestrul” reverență, Baba, reverență cu Timișoara, promit să nu întreb care este valoarea acestui pictor care, atunci cînd n-a pictat Mitrea Cocor, a regresat cu bunăvoință și în artă și în istorie.

Și totuși, deschiderea unui muzeu de artă e o bucurie. După cum arată pe din-afară, după locație și după potențialul local, Muzeul din Timișoara poate juca un rol major în arta și cercetarea artistică europeană. Aud că Ileana Pintilie, care este specialistă în mișcarea de avangardă timișoreană, a fost invitată să cureze o expunere permanent pe acest subiect. E bine.

Dar și mai bine ar fi ca președinții, directorii și angajații culturali să-și descopere valorile din ograda personală. Merită investit în ce s-a întîmplat la Timișoara în anii '70, dar și între 1991-1999, documentația trebuie colecționată și restaurată, trebuie acordate burse de cercetare, trebuie scris și publicat. Ar fi un model pentru alte instituții care preferă să trăiască între rame de tablouri fără grija zilei de mîine și a artei de azi. Dacă nu se deșteaptă la timp colecții, bănci și galeriști din Occident vor cumpăra tot și vor cumpăra ieftin, și cînd ne vom deștepta va fi prea tîrziu. Tablourile în ulei vor rămîne acasă, fotografiile și videourile vor pleca. Ce păcat! Ce irosire! Muzeul din Timișoara ar putea fi diferit de alte muzee provinciale încercate cu aceiași tablouri prăfuite și aceiași clovni patetici. Ar putea intra în categoria MuMOK Viena, Los Angeles MOCA sau Moderna Galerija Lubljana, instituții care colecționează și expun performance...

Ar fi în tradiția grupului Sigma din anii '70 și a Atelierului 35 din anii '80 și ar fi o formă de sprijin pentru Simultan (festival video) și H.arta (artă cu accente sociale) sau alte forme de organizare și producție a artei contemporane. Simplu spus, asta ar fi rolul și rostul unui muzeu de artă.

Billboardul realizat de Vlad Nancă în cadrul proiectului „Billboard București”, ce are ca temă controversata Catedrală a Mântuirii Neamului

Bilanțul Ministerului Culturii și Cultelor (MCC) pentru 2006 arată bine, în viziunea ministrului Adrian Iorgulescu, chiar dacă există și unele minusuri, după cum singur a recunoscut. Demnitarul a prezentat marți, 23 ianuarie a.c., o listă de cinci pagini cu realizările instituției pe care o conduce în anul care a trecut, dar a ținut să menționeze că înșiruirea nu e completă și că „s-au realizat mult mai multe”.

R. Chirută

Dintre nerealizări, Adrian Iorgulescu a amintit următoarele: „Nu cred că am susținut destul cultura contemporană, a ieșit prea târziu Legea Cinematografiei, ceea ce a permis și apariția unor scandaluri, și din păcate avem probleme cu distribuția filmelor. În plus, noi nu am reușit să comunicăm suficient cu opinia publică, avem nevoie de mai multă transparență”.

Dar, conform ministrului, minusurile se vor transforma în plusuri chiar din 2007. Și din acest moment încep laudele asupra activității MCC. „Anul acesta avem un program pentru arta contemporană, prin care dorim o inserție a culturii române în Uniunea Europeană. Valoarea programului este estimată între trei și cinci milioane de euro, încă nu am stabilit exact”; „În 2007 se vor face

IORGULESCU E MULȚUMIT. „S-AU REALIZAT MULTE”

Oficial, e bine

41 de filme românești, lucru care nu s-a mai întâmplat niciodată în istoria cinematografului românesc. Vom moderniza și cinematografele, prin privatizare”; „Vom deveni mai transparenți”.

Biserică ortodoxă la Bruxelles

Adrian Iorgulescu a mai menționat banii alocați pentru cumpărarea de cărți și reviste pentru bibliotecile publice, adică 10 miliarde de lei vechi, precum și programul de susținere a culturii scrise (aceasta cu toate că unele dintre cele mai mari critici la adresa MCC s-au referit tocmai la aproape totală lipsă de susținere pentru cultura scrisă! – n.r.). Doi dintre secretarii săi de stat au completat șirul laudelor cu realizări în domeniul Cultelor (prin Adrian Lemeni) și în domeniul patrimoniului național (prin Virgil Nițulescu).

Primul s-a arătat mulțumit de aprobarea Legii Cultelor, dar nu a amintit nimic de controversatul Articol 13, care a stârnit nemulțumirea societății civile. În schimb, a precizat că s-au alocat bani pentru construirea sau amenajarea unor biserici ortodoxe românești la Bruxelles, Strasbourg, Ierihon și Barcelon. „A mai rămas în suspans Catedrala Mântuirii Neamului, dar problemele sînt între Patriarhie și Primărie”, a apreciat Adrian Lemeni.

Cele mai importante realizări, potrivit enumerării din comunicatul furnizat presei:

- Obținerea a 400 de milioane de euro pentru derularea programului național de reabilitare a căminelor culturale de la țară. „300 de milioane vor veni de la UE, iar Ministerul Agriculturii ne-a anunțat că au și ei prevăzuți bani pentru infrastructura rurală, inclusiv cea culturală” – a adăugat Adrian Iorgulescu.
- Obținerea a 250 de milioane de euro pentru refacerea instituțiilor culturale și monumentelor aflate în subordinea MCC, precum și pentru refacerea Sălii Palatului din București. „Sperăm să finalizăm anul acesta și noul sediu al Operei, din Capitală”, a declarat același ministru.
- Mai multe festivaluri și evenimente: Anul Francofoniei, Festivalul Internațional „Sergiu Celibidache”, pregătirea manifestărilor pentru „Sibiu – Capitală Europeană” și pregătirea Festivalului „George Enescu”, plus alte câteva inițiative „din păcate, insuficient reflectate în presă”, vorba șefului Culturii.

DREPT LA REPLICĂ – MIHAI OROVEANU

Stimate domnule Redactor-șef,

Vă rog să binevoiți a permite publicarea în ziarul ce-l conduceți – în virtutea dreptului la replică – a următoarei note referitoare la articolul „MNAC-ul din provincie” al doamnei Diana Soare, apărut în nr. 110 din 13-19 ianuarie 2007.

Doamna Diana Soare adaptează în articolul „MNAC-ul din provincie”, apărut în nr. 110 din 13-19 ianuarie 2007, un text din revista „Balkon”, nr. 13 din 2003, care adaptase la rîndul său un interviu cu Daniel Spoerri din 2002, apărut în presa maghiară. Din textul adaptat de revista „Balkon” se afla în depozitele noastre. Acest lucru s-a făcut fără concursul sau ajutorul Ministerului Culturii. Lucrarea intitulată „Frunză verde-Sevilla” a fost expusă de noi în trei rânduri în expozițiile *Preview, Artiști români din diaspora* și *Depozit*, între anii 2003-2006, în sălile Etaj 3/4 de la Teatrul Național și apoi, după deschiderea MNAC, în sălile din Palatul Parlamentului. Dacă doamna Soare nu a putut vizita aceste expoziții la timpul potrivit, dacă nu a avut acces la cronicile de specialitate, putea să se informeze despre acest subiect printr-un simplu telefon (o asigurăm că acceptăm și taxa inversă), evitînd să dezinformeze prin adaptarea unei adaptări ce conținea un fals publicat în revista „Balkon”.

De succesul Muzeului de Artă Contemporană din Galați la Salonul de la Paris ne bucurăm fără rezerve. Ar fi fost poate interesant ca autoarea să plaseze mai exact rolul și importanța acestui salon în contextul artei contemporane. Sugerăm redacției să îl roage pe deținătorul simpaticei rubrici permanente de arte vizuale a „Suplimentului”, reputatul artist Matei Bejenaru, să-și expună punctul de vedere asupra acestui subiect.

Cu mulțumiri și admirativă solidaritate cu revista „Suplimentul de cultură”, „Tipul gras” – neidentificat nici de „Balkon”, nici de „Suplimentul de cultură”, care probabil se cheamă Mihai Oroveanu

PRECIZARE: Articolul publicat de „Suplimentul de cultură” în urmă cu două săptămîni prezenta activitatea Muzeului gălățean de Artă Vizuală, fost Muzeu de Artă Contemporană (denumire care a și făcut din acesta un „fapt de presă”, nu neapărat activitatea sa). Nici vorbă să-și fi propus să restabilească adevăruri despre muzeul condus de domnul Oroveanu (cărui revista noastră i-a acordat spații ample în ultimii doi ani). Fragmentul din interviu cu Daniel Spoerri l-am publicat ca ilustrație, și nu ca demonstrație. Sîntem ușor nedumeriți și dezamăgiți de „răutățile” cuprinse în replică și îl asigurăm pe domnul Mihai Oroveanu că simpatia noastră față de domnia sa rămîne constantă. (G.O.)

SALUTĂRI DE LA PETRILA DE ION BARBU

MONUMENTE ISTORICE REABILITATE

În final, secretarul de stat Virgil Nițulescu a declarat că în 2006 s-au cheltuit 60 de milioane de lei noi pentru restaurarea monumentelor istorice. „Am finalizat 17 monumente istorice, printre care Porțile 1 și 4 de la Alba Iulia, Palatul Baroc de la Timișoara, la biserică Voroneț s-au făcut intervenții la pictură”. De asemenea, conform lui Nițulescu, anul trecut, statul român s-a dovedit cel mai mare finanțator al arheologiei, „dar rezultatele nu au fost spectaculoase, sperăm ca anul acesta să administrăm mai bine banii pentru arheologie”.

„Suplimentul de cultură” dedică acest număr tinerei generații de traducători. Tot mai multe dintre volumele apărute în colecțiile de literatură universală ale editurilor sînt traduse de nume cunoscute din lumea scriitorilor, a criticilor literari și, în general, din cea culturală. Sînt tineri foarte prezenți în spațiul public, unii „posesori” de job-uri cu un profil destul de îndepărtat de meseria de traducător. Am încercat să aflăm de la aceștia în ce măsură se văd peste ani cîști-gîndu-și existența din traduceri, care sînt proiectele la care lucrează în prezent și cum au ajuns să „încearcă marea cu degetul”.

„CHESTIONARUL”:

- 1. Cit de dificilă este intrarea unui tînar pe piața traducerilor? Cum ați contactat editura?**
- 2. Se vorbește mult despre neruția de traducători buni. Credeți că celor tineri li se acordă suficientă încredere din partea editurilor pentru a deveni, la rîndu-le, buni traducători (pină la urmă este și o chestiune care ține de experiența acumulată)?**
- 3. Care este proiectul la care lucrați în acest moment? Cit timp ia o traducere?**
- 4. Cum vă raportați la generațiile „mature” de traducători? Există, ca în celelalte domenii ale culturii, conflicte între generații?**
- 5. Cum împăcați munca de traducător cu job-ul de zi cu zi? Credeți că veți ajunge la un moment dat să vă cîștigați în întregime existența din asta?**

Tinerii traducători

Îmi doresc să vină vremea unor traduceri mai fidele

Luminița Marcu

1. Pentru mine a fost la început un simplu job. Ca orice tînar intelectual din România, sînt mereu în căutare de job-uri decente, care să nu implice program de zece ore pe zi, care să aibă legătură cu scrisul și în care să nu încașă nici un fel de compromis. Traducerea e unul dintre aceste job-uri. N-am crezut că o să-mi și placă, dar exact asta s-a întimplat. Relația cu textul de tradus este una dintre cele mai intime relații pe care le poți avea cu un text și satisfacția e pe măsură.

Am încercat mai întîi cu o carte din care am dat ceea ce se cheamă o probă. Cei de la Poliromul din București mi-au explicat atunci că respectiva carte nu mi se potrivea. Nu era o problemă de limbă, să știi limba e condiția minimală atunci cînd te apuci de tradus, dar pur și simplu nu mă pliam pe autor. Am stat și m-am gîndit și mi-am dat seama că aveau dreptate. Și mi-au propus ei o altă carte. Am luat-o, am făcut cuminte alte douăzeci de pagini „de probă” și a fost ok. Așa se face, e simplu. Apoi, cînd mai capeți experiență, probabil ajungi să propui tu însuși cărți editurii. Eu deocamdată am lucrat ce am primit și nu-mi pare rău.

2. Depinde de editură, probabil, de viziune, de atitudine. Eu am în jurul meu oameni mai tineri decît mine care traduc, cred că și respectivele „probe” le-am dat cu oameni mai tineri decît mine! Așa că nu poate fi vorba de lipsă de încredere, cel puțin nu în locurile unde colaborez eu. Și nu cred că tinerii au nevoie neapărat de o mare experiență, e

un mit gerontofil acesta. Ai fler, ai flexibilitate stilistică (în românește!), ești serios și știi foarte bine o limbă străină? Atunci ești un bun traducător, indiferent de vîrstă. Micile dedesubturi editoriale, lucrurile care țin de redactare, acestea se învață din editură, de la cei care au mai văzut cîteva traduceri înainte și care știu ce înseamnă o bună redactare. Trebuie doar să fii puțin atent.

3. Tocmai am terminat prima traducere, o carte care se numește *The Red Tent*, un roman de 321 de pagini (observați ce bine știu numărul lor!), o poveste care se petrece în Vechiul Testament. Am consultat asiduu trei variante de traducere în românește a Bibliei, m-am familiarizat cu o multime de lucruri mai degrabă exotice din viața vechilor evrei, a fost o pauză de aproape două luni în jurul Tîrgului Gaudeamus și am terminat-o în jur de 15 ianuarie.

4. Știu un singur lucru în acest sens: că s-au creat adevărate mituri în cultura română, legate de mari traducători de mari cărți. Îmi doresc să vină vremea unor noi traduceri, poate mai mitite, dar mai fidele și mai fără înflorituri și eufemisme, din aceleași mari cărți. S-ar putea să nu le mai recunoaștem pe unele.

5. Da, atunci cînd o să pot să-mi cîștig existența în întregime din job-ul de profesor sau din job-ul de scriitor. Atunci o să fie alt de minunat, încît nici n-o să mai știm ce să alegem...

dau glas marilor autori

„PERSPECTIVA CÎȘTIGULUI EXCLUSIV DIN TRADUCERI ESTE FOARTE ÎNDEPĂRTATĂ”

Andra Matzal

1. Nu pot să generalizez în ceea ce privește intrarea pe piața traducerilor, tocmai pentru că nu există un *pattern* pe care trebuie să-l urmezi pentru a face acest lucru. În cazul meu, a fost mai mult sau mai puțin o întîmplare; un bun prieten de la Polirom mi-a spus că se căuta un traducător pentru *Train-spotting*, după care a urmat o probă de traducere și în felul ăsta am ajuns să traduc prima carte.

2. Nu cred că la mijloc este o problemă de încredere, ci mai degrabă o problemă legată de modul în care se diseminează informația privind ofertele de traduceri. Cred că o politică mai deschisă a editurilor în ceea ce privește oferta pe care o pun la dispoziția traducătorilor ar putea determina o creștere a concurenței pe piața traducerilor.

3. De vreo două-trei luni am început să lucrez la traducerea romanului *Porno* de Irvine Welsh, continuarea poveștii personajelor din *Trainspotting* și care va fi gata în aproximativ patru luni. Cit despre timpul alocat unei traduceri, el variază în funcție de dificultatea textului și, evident, de numărul de pagini. La primul proiect am lucrat nouă luni, la al doilea patru, dat fiind că erau foarte diferite unul de altul.

4. Despre conflictele dintre generațiile de traducători din contex-

mul de față, nu știu mai nimic. Raportarea mea la „generațiile mature” pornește de la toate traducerile pe care le-am citit și din care am „internalizat” anumite lucruri. Cînd aveam 17 ani citeam romanele lui Henry Miller în traducerea Antoanetei Ralian, după care au urmat traducerile din Bukowski sau Burroughs, mai tîrziu Palahniuk; toate acestea mi-au influențat într-o măsură sau alta atitudinea față de textul pe care-l traduc. În același timp, am încercat să propun și un alt mod de raportare la text și de întrebuintare a limbii române, dat fiind faptul că am avut de-a face cu un text care exploatează o zonă lingvistică relativ marginalizată.

5. E destul de greu de compatibilizat job-ul de zi cu zi, școala și munca de traducere pentru simpoziu motiv că aceasta din urmă este cronofagă în măsură mai mare decît celelalte. Prin urmare, nu pot avea un ritm de lucru constant; trebuie mereu să fac tot felul de „scamatorii” cu distribuția timpului, să-l întorc pe-o parte și pe alta pentru a găsi o formulă. Pe de altă parte, în acest moment, în România, perspectiva cîștigului exclusiv din traduceri este foarte îndepărtată. Dar există cazuri în care job-ul de traducător îți poate aduce venituri suficiente. Exemplul cel mai apropiat mie în acest moment este cel al Italiei, unde, în cazul unui contract cu o editură serioasă, se poate cîștiga cam de 4-5 ori mai mult decît în România.

Termenii corecți ai discuției: „buni“ și „mai puțin buni“

Radu Pavel Gheo

1. Nu cred că astăzi e foarte greu să printruți pe piața traducerilor. În mod cert e mai ușor decît acum zece ani. Depinde însă și de limba din care se traduce. Nu am date exacte, dar am senzația că pe piața traducerilor din engleză cererea e mult mai mare decît oferta, ceea ce face, pe de altă parte, ca și selecția traducerilor să fie mai blindă. În cazul unor limbi cu circulația mai redusă cererea e, desigur, mai mică, dar și traducătorii sînt mai puțini. Așadar, nu cred că un traducător bun (bunicele) nu-și poate găsi de lucru.

Eu am început să traduc pentru Editura Polirom, iar asta se întîmpla prin 1998. Aveam nevoie de bani (ia ziceți, cine n-are?), iar o prietenă m-a luat de mîna și m-a dus la editură. Am dat mai întîi o probă de traducere – un prim filtru pentru cei care spun că știu engleză. Așa am început prima mea traducere: un text de istoria religiilor al lui Iuri Stoyanov, *Tradiția ascunsă a Europei*. Ulterior am trecut și pe traducerile de literatură. Dar așa a fost începutul: destul de simplu. Probă de traducere, apoi traducerea propriu-zisă și gata.

2. Există o penurie de traducători buni, deși – paradoxal – avem numeroși traducători buni. De exemplu, pe limba engleză nu există la ora actuală sufi-

cienti traducători cu valoare peste medie care să acopere cererea. Acesta e și motivul pentru care apar destule traduceri greoaie, stîngace sau hilare. Dar traducători buni există, chiar din limbi de cultură mai mică sau din limbi „exotice“.

În ceea ce privește încrederea acordată tinerilor traducători... nu știu decît că la editura la care lucrez problema vîrstei și a prestigiului nu se pune. Îi cunosc pe cei care se ocupă de colecția de literatură universală a Poliromului. În ultimul an au lărgit zdrăvan echipa de traducători cu care lucrează și n-am avut niciodată să se pună problema vîrstei. Nu se discută în termeni de „tineri“ și „bătrîni“, ci de „buni“ și „mai puțin buni“. E-adevărat că experiența se cîștigă în timp, dar traducerea (nu numai cea literară, ci traducerea în general) e un act de creație – second hand, dar tot creație. Trebuie să existe un pic de talent și aici, iar talentul respectiv se simte și dacă traducerea șchioapătă. Rutina însă se cîștigă în timp.

3 și 5 (astea două se leagă). Deocamdată nu traduc, ci îmi adun forțele să încep să traduc un roman comic – al patrulea volum din seria *Wilt* a britanicului Tom Sharpe. Cit o să-mi ia, nu pot să spun exact, tocmai pentru că traduc în timpul liber al timpului meu liber – vreau să spun că și timpul liber (din afara serviciului) a ajuns să fie împărțit în

timp de lucru adițional și timp liber. Însă asta o pățim cu toții.

Nu ocolesc răspunsul: în condiții normale – adică traducînd în timpul liber al timpului liber – o carte de lungime medie (300 de pagini) și dificultate medie îmi ia între patru și șase luni. Dacă așa face numai traducere, presupun că așa putea s-o mintui și în două – maximum. Dar nu se poate.

Ei, și ce mult mi-ar plăcea să ajung vreedată să trăiesc numai din traduceri! Un vis! Dar și mai tare mi-ar plăcea să ajung să trăiesc numai din scris. Iar asta-i deja o utopie!

4. Conflict între generații la traducători? Eu nu știu de așa ceva. Nici miza nu e extraordinar de mare, ca în cazul autorilor, nici orgoliile nu sînt așa de mari. Și apoi traducătorii sînt, într-un fel, niște consuli onorifici ai autorilor pe care-i traduc. Ei nu vorbesc în numele lor – cîți traducători sînt cunoscuți și recunoscuți de publicul larg? Iar orgoliile le diosincazile nu se transmit prin procedură. În plus, traducătorii nu se constituie în generații. (Nici scriitorii n-o fac de-adevăratalea, dar e o metodă bună de marketing.) Presupun că la nivel individual mai există orgoliu și nemulțumiri, dar eu nu le știu. E altă lume, zău... Mai în umbră, mai discretă și mai ignorată, dar și mai pașnică. Bătăliile literare se dau în altă parte.

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Nostalgii (II)

S-au împușinat consumatorii de cultură după 1989? Și dacă da, care ar fi motivele? Sînt atît de evidente încît căutăm cu privirea dincolo de ele, făcînd diverse speculații sociologice și nemaivăzînd pătura din cauza copacilor.

Înainte de Revoluție, ceea ce numim cultură înaltă reprezenta singura opțiune alternativă la mizeria cotidiană și minciuna oficială. În „obsedantul deceniu“, propaganda invadase și acest penultim cerc spiritual (ultimul fiind cel al credinței), producînd mutații grotesce ai realismului socialist analizați de Eugen Negrici în *Literatura română sub comunism*. Treptat însă, odată cu timida liberalizare de la finele epocii Dej, literatura și celelalte arte au luat distanță față de „modelele“ oficiale, făcînd joncțiune cu reperele interbelice și consolidînd un principiu fundamental: autonomia esteticului. Cînd toate în jur au început să se degradeze, să se fișureze și să se prăbușească (mitul socialismului prosper, imaginea unor magazine în care „s-a băgat“ marfă, presa scrisă, televiziunea, campionatul de fotbal), cărțile de literatură, spectacolele de teatru, concertele și expozițiile au devenit refugiu unui public larg. E o naivitate să credem că tirajele unui Nichita Stănescu (autor neomodernist dificil, aproape ermetic) se epuizau datorită pasiunii populare pentru elegiile filosofice. Dar acest mare poet răspundea unei nevoi desperate a publicului autohton prins în refluxul rezidual al ideologiei unice: nevoia de modele.

De aici clasicizarea încă din timpul vieții și chiar mitologizarea unor scriitori, transformăți în embleme. Selectarea lor, impusă de critica literară, a fost corectă, iar elogiile pe care le recoltau zi de zi, întemeiate. Nu vom înțelege însă intensitatea acestor valorizări

și cadrul social atît de vast al diseminării lor, dacă nu conștientizăm condițiile restrictive ale întregului proces. Vîzînd România social-listă, occidentalii se mirau de acest cult al personalității marilor autori (români și străini), neîntîlnit în țările lor. Aveau și de ce să se mire. Pentru că nu este firesc ca tot poporul să devoreze romanele lui Losa. Nu e logic ca milioane de români să asculte, de dimineață pînă seara, Bach. În societățile normal structurate, dispușele politice și *talk show*-urile televiziunilor, plaja largă a divertismentului, *shopping*-ul și promoțiile, Internetul și telefonica mobilă, miile de opțiuni relaxate și relaxante diminuează publicul consumator de cultură înaltă pînă se ajunge la nucleul dur al acestuia. La o structură tare, incoșabilă, care se vede acum și la noi. Vă revolta succesul maneliștilor, triumful papardelor ce maltratează limba română? Sînteți deprimați că masele nu se inghesuie să cumpere Heidegger, preferînd Coelho? Este dreptul lor la cultură „moale“, hibridă axiologic, dreptul la opțiune exercitat într-un cîmp imens de opțiuni posibile, inexistent înainte de 1989.

Unui mare poet emigrat din Uniunea Sovietică, Iosif Brodski, ajuns în Statele Unite, i se organizează un recital liric. Fosta vedetă leningrădeană se arată intrigată și apoi indignată de numărul mic al spectatorilor, evocînd cu nostalgie stadionul plin de admiratori din U.R.S.S. I se răspunde franc: „Da, domnule Brodski, dar, vedeți dumneavoastră, acela era un eveniment cultural organizat de centru; și era singurul din oraș, în ziua respectivă. În New York, la această oră, sînt mii de evenimente simultane. Nici noi nu le putem ști pe toate.“

That's all, folks.

„A FOST DOAR O PROVOCARE PERSONALĂ“

Mihai Chirilov

1. Dacă judec după cîte traduceri proaste există pe piața românească, presupun că nu e foarte greu să răzbați. Poate părea o operațiune foarte simplă și, date fiind tarifele ridicole de mici practicate inclusiv de marile edituri și goana lor compulsivă de a lansa cît mai multe titluri, e o piață care se primește continuu cu oameni noi – dispuși să primească un onorariu mai mic decît traducătorii versați. În ce mă privește, n-a fost dificil, a fost o întîmplare. Trebuie spus însă că nici nu am avut mari ambiții în direcția asta. Nu am terminat o facultate de limbi străine și nici experiență nu aveam la data primei traduceri. Aveam însă o relație de colaborare cu Editura Polirom, despre căreia căreia scriam la vremea respectivă (2003) mici cronichete în diferite publicații –, iar în momentul în care am descoperit *Choke* de Chuck Palahniuk și am sugerat c-ar trebui tradusă de urgență,

la pachet cu alte cărți ale lui Palahniuk, am fost întrebata dacă n-aș vrea s-o fac eu. Recunosc că perspectiva m-a sedus și am luat-o în calcul, nu neapărat pentru bani, ci pur și simplu pentru că îmi doream ca un autor care mi-a plăcut foarte mult să fie, finalmente, tradus și la noi. Am făcut o probă de 30 de pagini, cum am înțeles că e procedura pentru fiecare nou traducător, dar și pentru că nu eram sigur c-aș putea duce provocarea asta pînă la capăt. Proba a fost acceptată și am purces, fără să știu prea bine în ce mă bag – pentru că, în cele din urmă, s-a dovedit a fi un proces foarte dificil.

2. Cred că da. O traducere bună necesită vreme și, oricît de mare ar fi experiența acumulată, n-o poți birui într-un timp atît de scurt încît să-ți pași cu ritmul de lansări al editurilor. E nevoie de mai mulți traducători și evident că, vrînd-nevrînd, se recurge la tineri. Editura Polirom a avut încredere în mine și mi-a oferit spre traducere povestiri-

le lui Capote – am declinat însă oferta tocmai pentru că sînt de părere că ar trebui s-o facă cineva mult mai experimentat, eventual care a mai tradus Capote. Uneori trebuie să-ți cunoști lungul nasului.

3. Nu lucrez la nimic în momentul de față. Nu am tradus decît două cărți, ambele de Chuck Palahniuk. Le-am făcut însă pe ambele în timpul liber, înghesuindu-le între alte slujbe, drept care mi-a luat foarte mult. Probabil că puse cap la cap intervalele în care am tradus efectiv aș ajunge la o durată de o lună. Dar o lună în care nu faci altceva decît să traduci de dimineață pînă seara, fără pauze, aproape posedat, pentru că numai așa reușești să-ți impui un ritm, să fii conectat la carte și s-o simți din ce în ce mai aproape. N-am tradus la prima mîna, urmînd a reveni asupra primei variante pentru „rafistolări“, ci definitiv. E drept că la a doua carte mi-a fost mai ușor, pentru că aveam deja în sînge stilul autorului

și mi-a fost mai comod să-l echivalez – dar chiar și-așa, tradusul rămîne o muncă de rescriere creativă a unei cărți, nu o operațiune mecanică.

4. Nu mă raportez în nici un fel, pentru că, în ce mă privește, nu e o meserie, ci a fost un hobby. Nu am cunoscut foarte mulți traducători, cu atît mai puțin vîrsta lor. A fost doar o provocare personală, dublată de ambiția de a scoate o traducere care să stea în picioare și să servească opera originală.

5. Asta e, că n-o împac prea bine. Nu mă văd făcînd chestia asta regulat, din lipsă de timp, ci doar în momentul în care o carte mă seduce îndeajuns încît să fiu în stare să mă dedez de alte slujbe și să mă dedic ei în totalitate. Nu cred că la tarifele care sînt astăzi la noi poți să-ți cîștigi existența din tradus. E un pic bizar să știi că pînă și traducerea unui act notarial, care e foarte mecanică pînă la urmă, e plătită mult mai bine.

Centrul Național al Dansului
Centrul Național al Dansului
Centrul Național al Dansului

Bloody Body

Spectacolul instalatiei sustinut de Compania Orion Ballet
Concept, coregrafie, colaj muzical: Sergiu Anghel
Costume: Raluca Botez
Dansatoare: Sandra Mavhima, Raluca Botez, Elena Plau, Bondas Attila, Arcadie Rusu, Gabriel Luca, Petrică Voicu
Durată: 40 min
Joi, 25 ianuarie, sîmbătă, 3 februarie și vineri, 9 februarie, orele 19:00

alternativ

„Conflictele între generații există ca metodă de publicitate”

Adrian Buz

1. Ține un pic și de șansă, cred. În afară de șansă, în cazul meu, cred că a contat și faptul că sînt și scriitor. Și cred că a mai contat și faptul că am propus o traducere tentantă. Prima editură cu care am lucrat ca traducător am contactat-o prin e-mail. După care am făcut ce face toată lumea, m-am dus acolo. Dacă am mai făcut și altceva, se cheamă că mi-am prezentat cazul în regim de autopromovare și nu cred că sînt lucruri prea dramatice.

2. Trebuie să fii un pic bun de la început, altfel experiența nu prea are pe ce să se acumuleze. Cred că tinerii nu ar trebui să se plîngă – trebuie să recunoască că eu n-am auzit pe niciunul să o facă, dar poate că nu am vorbit cu cei care trebuie. Sînt foarte multe edituri, există o masă de traduceri imensă, acoperă foarte multe zone, de la literatură grea, la literatură de consum și am convingerea că oricine își poate găsi un loc, cu muncă și răbdare. Tot astfel se adună și experiența și lucrurile progresaază. Penurile și alte crize apar cînd oamenii se isterizează și vor peste noapte chestii, din punctul meu de vedere sînt amețeli de arivist cultural.

Se vorbește despre penurie și pentru că avem un stil crizat de a pune probleme. Statistic vorbind, nu cred că numărul de traduceri proaste de pe piață ar îndreptăți o asemenea gîndire. Există neglijențe și superficialități, se prea poate, dar nu sînt lucruri grave și, avînd în vedere modul destul de presant în care se lucrează de multe ori, sînt inerente.

3. Lucrez la *Glamorama*, de Bret Easton Ellis. E o traducere masivă, 500 de pagini, și, deși m-am jurat că nu mă mai înham la asemenea munci, o fac cu plăcere. E un roman foarte MTV, foarte

trendy, aș spune, are un umor istet, personaje spumoase, dialogurile se succed amețitor și sînt condimentate uneori cu doze de absurd, scene de sex în regim *hardcore* 100% (cineva stupid și răutacios ar putea exclama că Polirom mai publică încă o pornografie – de fapt, doar un fel onest și foarte direct de a descrie ce se întîmplă cînd se întîmplă); toate slujesc poveștii, care e destul de utopică și cinică și miroase a satiră – într-un stil de o eficiență năucitoare, marca Ellis – și se consumă în zona modei și a cluburilor new yorkeze; te umflă pe sus de la început și îți scoate sufletul.

Depinde de traducere... depinde de autor, de datarea istorică, de o mie de alte chestii și de stilul cărții. Nu există o rețetă unică, unele cărți necesită ceva mai multă atenție, lucru cu dicționarul, căutări în web sau bibliotecă etc. Altele se lasă mai ușor. Nu mi-am propus nicodată să dobor recorduri de viteză, am auzit că se poartă. Eu am altfel de ambiții și nu spun că asta înseamnă neapărat ceva. E pur și simplu stilul meu, las vocea narativă să mă pătrundă bine. Întodeauna am considerat că o traducere bună e un caz de posesie care ar trebui acceptat de BOR și de Ministerul Culturii & Cultelor și uneori chestia asta ia timp.

4. În acest moment, nu simt nici un conflict. Și nici nu mă raportez, mai degrabă dintr-un soi de ignoranță binefăcătoare. Pe de altă parte, e clar că ceva se schimbă, se schimbă lumea și limbajul ei. Poate că tinerii sînt mai proaspeți și, pentru a oferi niște traduceri actuale, sînt mai doriți, așa cum piața înregistrează foarte multe traduceri din zone lingvistice sau culturale sau pur și simplu mentale cu care ei sînt mai familiarizați.

Conflictele între generații există, da, ca metodă de publicitate. De multe ori

genul ăsta de competiții, poate firești la origine, își pierd miza reală și ajung să se hrănească din propria lor mizerie perpetuată necontrolat la nesfîrșit.

5. Desigur, se poate ca într-o bună zi, această muncă să fie remunerată în așa fel încît să-i poată susține singură existența traducătorului. Dar, cu sau fără această perspectivă, ea în sine e ca un job. Fără program nu ajungi nicăieri. Ar fi ideal să nu mai fii nevoit să mai faci și altceva, dar nu cred că dețin cu cheia misterului contabil pentru care acest lucru nu se întîmplă. Deși nu e așa de greu să faci niște calcule oneste, lăsînd la o parte trompetismul unor edituri care titrează fără jenă tiraje demențiale, demne de Pinocchio, descoperi că există foarte multă incertitudine și risc în publicarea chiar și a unui autor străin – și, dacă cumva nu a luat Nobelul în anul respectiv, jalea sporește. Într-o țară cu peste douăzeci de milioane de locuitori, un tiraj de cinci mii de exemplare din autori ecranizabili spune multe despre nivelul ei de dezvoltare și cultură. Sîntem cam sălbatici, chiar și proaspăt intrați în UE.

Cînd Ismail Kadare a fost în România acum cîțiva ani, a mărturisit într-un interviu că e șocat de sumele ridicole pe care le primesc traducătorii autohtoni. Părea un banc. Deși o spunea un autor învătăat cu saloanele Parisului, e vorba, totuși, despre un autor albanez.

Deocamdată nu am cu ce să împac munca de traducător. După mai mulți ani de condiții, nu am un job cu program, așa că îmi fac de cap și deocamdată mă simt bine. Probabil că o să încep să mă simt mai puțin bine cînd îmi vor veni facturile. Și atunci o să le împac, pentru că viața e o curvă, o știu și copiii.

LUMINIȚA MARCU
tocmai
a terminat de tradus
The Red Tent de
Anita Diamant.

ANDRA MATZAL
traduce
Porno de Irvine Welsh,
după ce a adus publicului
român *Trainspotting*.

RADU PAVEL GHEO
își adună forțele
„ca să încep să traduc
un roman comic – al
patrulea volum din seria
Wilt a britanicului
Tom Sharpe”.

MIHAI CHIRILOȘ este
traducătorul lui
Chuck Palahniuk
în română.

DAN SOCIU traduce o
antologie de texte
erotice a lui Bukowski
care se va numi,
probabil, *Dragostea*
e un ciine venit din iad.

„Multe cărți de pe piața din .ro sînt traduse de tineri”

Ionuț Chiva

1. Nu știu cît de dificilă e intrarea unui tînr pe piața traducătorilor. Eu am vorbit la o bere și peste cîteva luni, cînd aveau nevoie de mine, m-au chemat. Deci bănuiesc că se intră la fel ca oriunde, mai ales că editurile mari publică foarte mult și au nevoie de traducători ca de aer.

2. Încredere li se acordă, sînt convins. Mă învîrt cît de cît prin lumea asta culturală și știu că multe cărți de pe piața din .ro sînt traduse de tineri. Pe de altă parte, tinerii, mai ales dacă sînt studenți, lucrează foarte ieftin. Normal să li se acorde încredere.

3. Acum nu mai traduc, tocmai asta e – eu nu sînt traducător, am tradus o carte într-o anumită perioadă a vieții mele și s-ar putea să mai traduc cîndva. Depinde

de cît de mare și de grea e cartea, desigur. Mie mi-a luat vreo 2 luni.

4. Nu mă raportez în nici un fel. Eu nu sînt un aparat care să funcționeze mai ales cultural, așa că, sincer, de cele mai multe ori nici nu știu cine a tradus cartea pe care o citesc. Rareori, ca un fel de sport, îmi propuneam să-mi dau seama dacă îmi place sau nu o traducere, după confruntarea cu originalul. Așa că, mă rog, n-am nici un sentiment pentru traducători în general și oricum n-aș putea percepe existența vreunui conflict între generații, mi s-ar părea comic să existe așa ceva. Apropo, și traducerea pe care am făcut-o am luat-o tot ca un sport – cît de românește pot face să sune un text irlandez.

5. Păi acum n-o mai împac. Cînd puteam să traduc n-aveam job. Nu, nu cred că se va putea trăi din tradus în timpul vieții mele, mă rog, nu din tradus literatură.

O strategie deloc rea

Claudiu Komartin

1. Nu știu exact cît e de dificil. În cazul meu, lucrurile s-au petrecut invers decît se întîmplă de obicei. Întrucît în anii din urmă am publicat mai multe articole și eseuri pe teme de actualitate și istorie literară recentă, precum și comentarii asupra unor cărți din spațiul cultural francez, cred că asta a atras atenția asupra mea ca un potențial traducător.

2. Din experiența minimă pe care o am în această zonă, pot spune că traducătorilor tineri li se oferă suficientă încredere din partea editurilor importante. Și nu e o strategie deloc rea, de vreme ce, după știința mea, fără să fac neapărat un *pro domo*, cîteva dintre cele mai tari cărți apărute la noi în ultimii ani au fost transpuse de traducători „de ultimă generație”.

3. Acum lucrez la romanul lui Philippe Claudel, *Les âmes grises*, apărut în Franța în 2003, după care s-a și făcut un film destul de bun. E o carte care mă intrigă din mai multe puncte de vedere și care

cred că ar putea fi bine primită și la noi. O traducere ia atîta timp cît îi trebuie traducătorului să o facă. Iar asta depinde de dimensiunile cărții, de termenele pe care s-a angajat să le respecte editura, de celelalte proiecte (și slujbe) ale traducătorului – care pot, uneori, să-ți cam dea planurile peste cap.

4. Din punctul meu de vedere, un conflict între generații în zona traducătorilor este un nonsens. Dar asta și fiindcă eu nu sînt prea familiarizat cu ea. Pot spune că îi privesc cu mare admirație – și îmi doresc să ajung într-o bună zi la performanțele și meritele lor – pe Mircea Ivănescu, Antoaneta Ralian, Irina Mavrodin, Nora Iuga, Emanoil Marcu, Sorin Mărculescu sau pe regretatul Emil Iordache.

5. Sper să se ajungă într-o bună zi să poți trăi din munca – fiindcă este, fără îndoială vorba de o muncă dificilă, cu partea de responsabilitate și de minuție pe care o implică – de traducător (de literatură). Deocamdată acesta este doar un deziderat.

„TRADUSUL, CA DE ALTFEL ȘI SCRISUL, E O ÎNTRERINDERE SOLITARĂ”

Rareș Moldovan

1. Din cîte știu, editurile, mai ales cele importante, și-au alcătuit în bună măsură echipe de traducători, nefiind așadar întotdeauna doritoare a da credit unui tînar. În acest sens, cred că pot exista dificultăți pentru cei care doresc să se apuce de tradus, însă piața e în plină extindere, iar traducătorii buni își vor găsi probabil locul. Eu am fost poate mai norocos decît alții: am ajuns la Polirom în urma unei întîlniri cu Denisa Comănescu, fiindu-i recomandat de foștii mei profesori, Virgil Stanciu și Liviu Cotrău, ei înșiși traducători de marcă.

2. Cred că încrederea trebuie și cîștigată. O traducere bună, predată la timp, chiar dacă nu e dublată de o prea mare experiență, te poate impune unui editor și te poate menține în atenția acestuia pe viitor.

3. De curînd m-am apucat, destul de lent și destul de greu, de cartea cea mai dificilă din nu foarte îndelungata mea „carieră” de traducător: *Curcubeul gravitației*, de Thomas

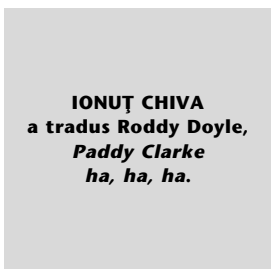
Pynchon, pentru care editura mi-a acordat un an și jumătate. Timp suficient, sper, ca s-o duc la bun sfîrșit. Celelalte traduceri mi-au luat între patru și șase luni.

4. Nu vîd de ce ar exista conflicte între generațiile de traducători. În primul rînd, tradusul, ca de altfel și scrisul, e o întreprindere solitară, în care cei dinaintea ta există doar ca repere din „arhiva” personală, ca oameni de la care ai învățat citindu-le traducerile. De pildă, înainte să încep lucrul la *Gravity's Rainbow*, am recitat *V.*, tradus de Horia Florian Popescu, roman căruia *Curcubeul* îi seamănă în destule privințe, ca să mă ajute să „prind” tonul, poate și ritmul, ca să mă „acordez”, dacă pot spune așa, la modul cum ar suna Pynchon în română.

5. Uneori mai ușor, alteori mai greu. Cum „job-ul” meu nu e chiar „de la 9 la 5”, nu chiar „de zi cu zi”, de obicei îmi reușește. Poate că într-un viitor mai îndepărtat va fi posibil să-ți cîștigi existența doar din traduceri (nu autorizate, n.b.), dar nu sînt sigur că aș dori acest lucru.

ADRIAN BUZ
lucrează
la *Glamorama*,
de Bret Easton Ellis.

IONUȚ CHIVA
a tradus Roddy Doyle,
*Paddy Clarke
ha, ha, ha*.

CLAUDIU KOMARTIN
traduce
Philippe Claudel,
Les âmes grises.

RAREȘ MOLDOVAN
traduce *Curcubeul
gravitației* de
Thomas Pynchon.

„SĂ TRADUCI POEZIE E UN PIC MAI DELICAT DECÎT SĂ TRADUCI PROZĂ”

Dan Sociu

În primul rînd, o mică, minusculă precizare: nu sînt traducător profesionist, nu am chiar nici o legătură cu acest statut, nici măcar în CV-urile mele cele mai „gonflate” (unde mi-am trecut inclusiv calitatea de membru al unei asociații de speologie – calitate reală, în acte, dar falsă, „pe teren”), deci nici măcar în acestea nu am îndrăznit să mă dau traducător, îi respect foarte mult pe cei care fac asta

pe bune, știu cît de mult muncesc, cît de firav sînt plății și, în ciuda acestui fapt, cită pasiune pun în ceea ce fac.

Am tradus, e drept, poezie americană și cîteva interviuri cu scriitorii americani, dar am făcut-o, în general, pentru plăcerea mea și urmînd sfatul lui Eliot pentru tinerii poeți, de a învăța imitînd și, mai ales, traducînd poezie. Unul dintre cei pe care i-am tradus cu mare plăcere a fost Charles Bukowski, cred că mi s-a și potrivit, probabil că și

ceea ce scriu seamănă, pe alocuri, cu textele lui (deci are dreptate Costi Rogozanu cînd spune că tot inventez roata poeziei americane; cunoaște el, însă, o literatură contemporană mai bogată decît cea americană, adică un loc mai bun din care să putem fura?).

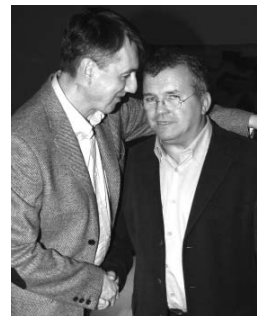
Cu două luni în urmă i-am propus lui Bogdan Stănescu să scoatem o antologie Bukowski – una de texte erotice – și lui i-a plăcut ideea. Cartea se va numi, probabil, *Dragostea e un ciine venit din*

iad. Nu știu exact cît timp îmi va lua, să traduci poezie e un pic mai delicat decît să traduci proză, unde poți să mărșăluiești, zi de zi, traducerea poeziei ține un pic și de inspirație, iar Bukowski, deși pare simplu, e, de fapt, în poezie, al dracului de dificil – o singură notă falsă dacă scapi și s-a terminat. N-o să ajung, clar, să-mi cîștig existența din așa ceva, și nici nu vreau – eu aș vrea să mi-o cîștig scriindu-mi propriile cărți, dar asta-s, deja, ci numai basne...

PREMIILE „CUVÂNTUL” AU FOST DEDICATE CULTURII VII

S-a vorbit destul de mult despre plecarea echipei „Martin” de la revista „Cuvîntul” și preluarea „puterii” de către echipa „Tupa”. Și s-au spus lucruri nu tocmai măgulitoare la adresa celui din urmă. Felul în care arată însă palmaresul Premiilor „Cuvîntul” din acest an (Gala a avut loc marți, 23 ianuarie, în Sala Auditorium a Muzeului Național de Artă) demonstrează o deschidere nemîntîlnită în competițiile culturale de la noi în privința nominalizărilor. N-a cîștigat site-ul „Suplimentului” la categoria „afirmare pe Internet”, dar e clar că am cîștigat o ediție cu premii mai puțin sforțitoare și mai interesată de fenomenele vii din cultură. Una care nu inventează secțiuni ca să multumească pe absolut toată lumea. Prin urmare:

Centrul Național al Dansului București a primit Marele Premiu „Cuvîntul” pentru anul 2006. La arte vizuale, premiul a fost cîștigat de Dumitru Gorzo, la muzică – de dirijorul Horia Andreescu, iar la teatru – de spectacolul *Inimi cicatrizate*, după Max Blecher, regia Radu Afrim, Teatrul Național din Constanța. *Hîrtia va fi albăstră* (regia Radu Muntean) a fost desemnat cel mai bun film. Emisiunea „Lumea citește”, realizată la TVR 1 de Ioan T. Morar, și-a adjudecat premiul la categoria mass-media culturale, în timp ce site-ul www.metropotam.ro a primit distincția la categoria „afirmare pe Internet”. Cea mai bună traducere a fost considerată cea realizată de Adrian Muraru – *Omișii și adnotări la Exod* (Editura Polirom). Răzvan Rădulescu a fost premiat la categoria proză, pentru romanul *Teodosie cel Mic* (Polirom), în timp ce la poezie premiul a revenit Simonei Popescu pentru *Lucrări în verde sau pleadoarea mea pentru poezie* (Cartea Românească). Paul Cornea a cîștigat la categoria critică, istorie literară și eseuri cu volumul *Interpretare și raționalitate* (Polirom). Premiul „Radu G. Teșosu” pentru debut i-a revenit Arei Șeptilici, pentru *Dublul, un roman* (Curtea Veche). (G.O.)

Lumea citește: Horia-Roman Patapievici și învingătorul Ioan T. Morar

LECTURI ÎNTRERUPE

Doris MIRONESCU

Lecturi amânate

Pentru început, am să mă laud puțin. Anul ăsta am reușit să-mi petrec vacanța de iarnă în Italia, grație zinei mele (exagerat de) bune. Revelionul m-a prins la Padova, undeva în piața Prato della Vale, privind artiști și suportind din ce în ce mai greu paharele de vin *brulé*. În schimb, dimineața de 1 ianuarie, în loc să-mi dăruiască o mahmureală memorabilă, ca de început de an, mi-a oferit un surprinzător cap limpede, de redactor-șef. Liniște compactă. Vesela companie de seară trecută dormea dulce. În biblioteca gazdei noastre de ocazie (*Grazie, Fabio!*) se găsea, între altele, un volumaș franțuzesc, *Les Catilinaires* de Amélie Nothomb. O lectură mică și cochetă, în prima zi a anului, pentru un intelectual în devenire – șade bine, mi-am zis. Și m-am apucat să citesc cărțuția.

Catilinairele e o scriere draguță, transparentă semantic și foarte lizibilă ca story (*eminently readable*, ar spune englezii). O pereche de pensionari francezi, el – profesor de clasice, ea – casnică dedicată meseriei de a-l diviniza pe soțul său, se retrage în provincie, în apropierea unui sat retrograd și patriarhal, între coline agreste. Locuitorii pe care reușesc să și-o achiziționeze este Casa însăși, imagine desăvârșită a confortului căutat o viață, cuibul iubirii perfecte dintr-un cuplu ce a îmbătrânit fericit împreună. Cam kitsch, e drept, dar câți dintre noi nu gustă puțin kitsch-ul, mai ales dacă e franțuzesc?

Destinul implacabil ia forma vecinului din casa cea mai apropiată, un bătrîn urzuc care începe să-i viziteze pe cei doi în fiecare după-amiază la ora 4 fix, să se așeze în fotoliul care curînd va deveni „fotoliul său”, să pretindă insolent „cească sa de cafea” și... să tacă. Vecinul (purtătorul bravului nume de Palamède) nu se oboșește să scoată nici o vorbă în plus care ar putea să dea un sens

jenantelor sale vizite. Bătrînul clasicist și grațioasa sa jumătate se dau de ceasul morții încercînd să înțeleagă revenirile zilnice ale lui Palamède. La început îi fac conversație, iar mai pe urmă încearcă să-l ironizeze. Clasicistul, de pildă, îi expune pe larg chestiunea taxinomiilor chinezești din Borges (cam banal, dar *passions*), făcînd apoi un expozeu al clasificărilor lumii la grecii presocratici, chipurile ca să-l distreze pe taciturnul vizitator, în fapt ca să-i sugereze că nu are ce căuta în casa unor oameni atît de cultivați. Palamède e invitat la masă cu nevasta: cina va fi somptuoasă, gazdele vor fi costumate de mare gală, în timp ce vecinul aduce pe post de consoartă o huidumă cu evidente tare psihice. E limpede acum că vecinul reprezintă amenințarea compactă a Naturii față de o Cultură care n-a reușit să și depășească complexele. Iată de ce, lepădîndu-și funciara bună-creștere și echilibrul clasic, bărbatul-gazdă nu găsește altă soluție decît să-i țipe în față vecinului că nu vrea să-l mai primească vreodată în casă. Palamède pleacă, pentru ca în seara următoare să fie găsit pe jumătate asfixiat de gazul mașinii, în propriul garaj, și salvat chiar de către bătrînul clasicist.

...Lesne de ghicit: aici am fost obligat să-mi întrerup lectura. Părăseam Padova și n-aveam nici un chef să port după mine cartea Améliei Nothomb. Ultimele 30 de pagini au rămas necitite. Sau, mai bine, lectura lor a fost amînată. În felul ăsta pot să-mi închipui mai multe finaluri ale cărții. Poate că, în ultimele pagini, Natura va ucide Cultura, dovedindu-i astfel inconsistența, fragilitatea, ilegalitatea. Sau poate că, dimpotrivă, bătrînul clasicist îl va ucide pe taciturnul Palamède, recunoscîndu-și astfel identitatea de profunzime cu barburul său vecin. Cine știe? Oricum, e delicios să-ți amîni o plăcere...

SAMARKAND, VIAȚA LUI OMAR KHAYYÂM

Artistul, politicianul și teroristul

Luminița Marcu

Samarkand este cartea pentru care Amin Maalouf a luat în 1988 Prix des Maisons de la Presse, unul dintre premiile importante ale Franței, alături de mai cunoscutele Goncourt (pe care Maalouf l-a primit în 1993, pentru romanul *Sîmca lui Tanius*), Femina sau Medicis. Printre laureatii Prix des Maisons de la Presse i-am găsit figurînd pe Daniel Pennac (în 1999) sau pe Jean-François Revel (în 1987, pentru un documentar).

Pentru că tot am amintit la început de temele serioase cu care autorul francez născut în Liban își „condimentează” pitorescul oriental care l-a făcut celebru, trebuie spus că acest amestec e un fel de manieră la Maalouf, cu alte cuvinte fiecare roman al său – care alege un timp și un loc mereu altele, dar întotdeauna în Orient – are așadar și o miză socială, politică, în afară de cea literară, exotica.

În *Scările Levantului*, de pildă, se face implicit o analiză a Rezistenței franceze, în *Primul secol după Beatrice* o demitizare halucinantă a obsesiei copilului de sex masculin în societățile arabe. *Samarkand* nu duce nici ea lipsă de o asemenea agendă extra-literară, de data asta povestea fiind una care ne pune pe gînduri: terribile frămîntări politice ale Persiei la începutul secolului al XX-lea, o țară

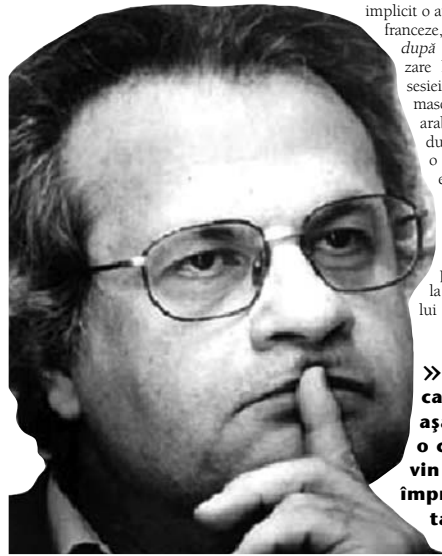
prinsă între dorința de modernizare democratică și fanatismele locale, dar și între interesele marilor puteri, mai ales ale Imperiului Tarist și ale Angliei, o țară la fel de pitorească politic și social pe cît ar fi și România și istoria ei, dacă ar exista condeii care s-o descrie.

O Persie lovită de nenoroc

Construcția ingenioasă a acestui roman – mai degrabă ne-comercială – face ca episodul privitor la Persia modernă să ocupe ultima parte a cărții, un episod care se încheie pe Titanic. N-o să spun ce se petrece în urma naufragiului cu împătimitul de Khayyâm, cu iubita lui, prințesa Şirin și cu unicul manuscris original al *Rubaiatelor* poetului persan, pentru că ar însemna să stric stropul de senzațional al romanului. Dar pînă la călătoria cu Titanicul, înapoi înspre liniștită, protecția și democrația Americă, peisajul Persiei moderne e unul cu totul spectaculos. Se amestecă secte ciudate de *babi* și *bahai* cu un providențial expert american în finanțe, Shuster, îndepărtat pînă la urmă de un consul tarist trimis la Teheran exact cu acest scop, Emurul Suprem, prins furînd din visteria tinerei democrații, un parlament eroic, dar inefficient, o minune fiscală urmată de o prăbușire zgomotoasă, după numai opt luni, a sistemului democratic înființat cu victime umane într-o Persie lovită de nenoroc.

Pandantului aceste povești politice este de găsit în prima parte a romanului, cea mai consistentă, nu lipsită nici aceasta de intrigă politică, dar care se desfășoară la granița dintre milenii, în jurul anului

» E interesant ce se întîmplă cu fericirea care „pîndește în monotonie” și care arată așa: „O masă așezată sub o boltă de viță, o carafă cu gîtul lungit pentru cel mai bun vin de Şiraz, tămioas atît cit trebuie, jur-imprieur bucate îmbelșugate în o sută de talere, iată ritualul unei seri de iunie pe terasa lui Omar”.

SEMNAL

Ilie Danilov, *Dicționar de mitologie slavă*, Hors Collection, Editura Polirom, 296 p., 24.95 lei

Dicționarul acoperă principalele repere ale mitologiei slave, în general mai puțin cunoscută cititorului român. Sînt trecute în revistă zeii și zeițele panteonului precreștin, spiritele, nimfele, eroii, demonii care au bîntuit secole de-a rîndul conștiința slavă, pătrunzînd inclusiv în paginile unor autori ai literaturii universale precum Gogol sau Dostoievski. Articolele înfățișează atît biografiile imaginare sau funcțiile îndeplinite în mitologia slavă de divinitățile ori personajele legendare specifice acestui spațiu, cît și mituri și simboluri prezente în diverse variante la toate popoarele, cum e acela al arborelui universal.

Din cuprins: Alioșă Popovici • Avsen • Baba-Iaga • Bannik • Belobog • Bolotnicnik • Ceh • Diva • Cernobog • Dobrynia Nikitici • Domovoi • Govsen • Hors (Zeul-Soare) • Iarilo • Iliia Muromet • Indrik • Kikimora • Lada • Lihodeika • Moșul Polevoi • Ovnimik • Perun • Piatra Alatr • Rarog • Rod • Semargl • Svarog • Sveatovit • Vodeanoi • Zibog

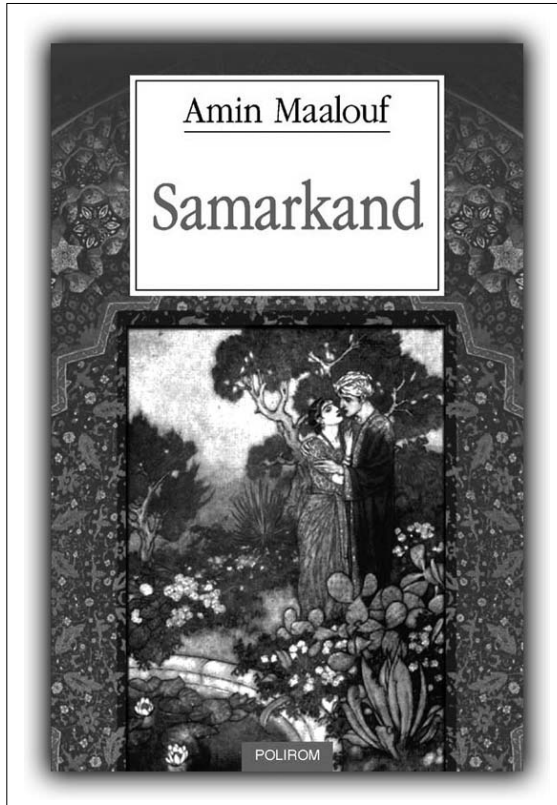
Marian Keyes, *Pepeneșul*, traducere din limba engleză și note de Iles Hristea, colecția „Chic”, Editura Polirom, 672 p., 36.95 lei

Romanul, o comedie romantică plină de umor și excentricitate, relatează aventurile lui Claire, o tinărmă fermecătoare și dezinvolată, căreia destinul pare să-i fi oferit tot ce-și putea dori: un soț, James, pe care îl adoră, un apartament minunat și o slujbă de vis. Dar ziua în care da naștere primului ei copil se dovedește a nu fi nici pe departe cea mai fericită din viața ei, pentru că James nu o vizitează la spital ca să completeze încântătorul tablou de familie, ci ca să-i spună că o părăsește pentru o altă femeie. Cu inima frîntă și silueta compromisă de sarcină, Claire hotărăște să se întoarcă la Dublin, în sinul familiei sale iubitoare, dar absolut neconvenționale. Aici își va găsi nu doar liniștea sufletească, ci și argumentul suprem pentru a-l refuza pe James atunci cînd acesta încearcă să revină în viața ei.

1000, pe vremea poetului persan și a iubitei lui, Djahane. Nimic idilic-facil în povestea lor de dragoste și nici nu mi s-a părut că Maalouf ar face exces de pitoresc oriental. Povestea e mai degrabă o reconstituire în manieră biografică a vieții poetului, pornind de la versurile sale, o reconstituire care reușește însă să însuflețească personajul într-un fel cu totul remarcabil. Khayyám este, înainte de toate, scriitorul prin excelență, savantul, filosoful, astrologul, acel tip uman care traversează veacurile, care marchează o epocă, indispensabil istoriei și totul aparent inutil, aruncat încolo și încoace de capriciile cite unui calif, mereu în căutare de mecena, știind să trăiască precum nimeni altul și totuși avînd rareori mijloacele să o facă: „Nu doresc nimic altceva decît să-mi continui modestele cercetări la adăpost de nevoite. Să am de băut și de mîncare, un acoperiș și veșminte, lăcomia mea nu merge mai departe”. Și se pare că poetul Khayyám găsește în vremea sa un om politic luminat care înțelege de ce nu e o risipă să-i ofere acestuia tot ce-i trebuie, ba chiar cu asupra de măsură: un palat, mîncare și băuturi alese, o rentă îndestulătoare, tot ceea ce compune de fapt viața plăcută pe care o exaltă poemele sale. Și ca tabloul să fie complet, poetul are și o tovarășă pe măsură, Djahane, poetă ea însăși, frumoasă și spirituală, dublul perfect, curios de egalitar, al bărbatului excepțional. E interesant ce ne întâmplă apoi cu această fericire care „pîndeste în monotonie”, dar deocamdată ea arată așa: „O masă așezată sub o boltă de viță, o carafă cu gîtul lungit pentru cel mai bun vin de Șiraz, tîmliosi atît cît trebuie, jur-împrejur bucate îmbelșugate în o sută de talere, iată ritualul unei seri de iunie pe terasa lui Omar”. Aș recomanda cu toată căldura această carte, fie și numai pentru povestea de dragoste, plină de finețuri psihologice, a unei iubiri între parteneri egali, egali mai ales din punct de vedere intelectual, dar pe care îi desparte un singur amănunt, un element esențial însă: raportarea la lumea înconjurătoare, la politic, la putere și la bani. Față de toate acestea, doar unul dintre ei poate să rămîna indiferent.

„Înțelepți asemenea mie nu există decît cîțiva într-un veac”

Politicienii nu dau însă niciodată nimic gratis și, chiar dacă Omar reușește să scape de postul de șef al serviciilor secrete cu care marele vizir voia să-l însărcineze, nu scapă de cele mai mici: sa-

» Amin Maalouf, *Samarkand*, traducere din limba franceză și note de Florin Sicoie, colecția „Biblioteca Polirom. Seria de autor «Amin Maalouf»”, Editura Polirom, 2006.

vantul, care disprețuiește orice aplecări făcînd horoscoapele mai marilor zilei, în special al sultanei. Horoscoape, asta e ce-i cer contemporanii marelui Khayyám... Și pentru că vremea rentei se termină cu moartea vizirului, poetul e nevoit să străbată cetățile, să întocmească disprețuitele horoscoape și, „Deși se află adesea în nevoite, știe să primească ce i se cuvine fără a înclina capul.” Și, mai ales, știe să ceară prețuri exorbitante, pentru că „Înțelepți asemenea mie nu există decît cîțiva într-un veac, în vreme ce viziri ca tine s-ar putea numi cite cinci sute pe an”.

Figura lui Khayyám e încadrată de alte două tipuri la fel de esențiale, cel care

gvernează și cel care ucide. Dacă Nizam al-Mulk, vizirul sultanului, nu depășește pitorescul uneltitorilor tipici arabi din *O mie și una de nopți*, figura teroristului fundamentalist Hasan Sabbah e una extrem de interesantă, iar relația ciudată dintre el și poet spune foarte multe despre originile oarecum comune ale celor două înțelepțiri. Cumva, de la un punct încolo, Sabah începe să utilizeze cărțile pe care le-a citit într-un cu totul alt fel decît o face poetul îndrăgostit de vin și de viață. Cărțile însă, care îi aduc împreună pe cei doi, sînt aceleași, depozitarea artistului și teroristului sînt la începuturile lor doar cărturari.

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

Hercule Poirot contra Anton Pavlovici Cehov

2. Spațiul locativ. Deși nu-i nici belgian, nici detectiv, ca Hercule Poirot, Marcel Proust are observații de o mare finețe. Într-o discuție cu *Albertine (Captiva)*, naratorul emite în mod strălucit, printre altele, păreri despre Dostoievski: „...Dostoievski nu creează numai ființe, ci și locuințe (s. H.P.), și Casa crimei din *Frații Karamazov* cu portarul ei, nu e aproape tot atît de minunată ca și cea capodoperă de Casă a crimei... cea casă întunecată și atît de lungă, și atît de înaltă, și atît de mare, Casa lui Rogojin...?” Casa lui Feodor Pavlovici Karamazov? Răspunde Feodor Mihailovici: „...era destul de spațioasă și primitoare. Intrînd înăuntru, întîlneai la tot pasul fel de fel de cămări și cămăruțe, de coltoane ascunse și scări, unde nici nu te-ai fi așteptat.” Dar casa în care se *sinucide* (s. H.P.) Voințki? Zice Serebriakov: „Nu-mi place casa asta. Parcă e un labirint. Două zeci și șase de camere imense, prin care se răspîndesc toți și niciodată nu găsești pe nimeni...”. Aadaugă Mihail Lvovici Hrușcev (moșier, absolvent al facultății de medicină): „Dacă ai ști ce atmosferă grea și apăsătoare domnește în casa asta! Mai amănunțit ne sînt prezentate sufrageria (bufet, masă, două fotolii) insonniacului profesor universitar la pensie... și salonul cu trei uși (dreapta, mijloc, stînga) din actual *sinuciderii* (s. H.P.). Salon prin care se foiesc derutant, ieșind și intrînd într-una, doar aparent într-o dulce halandală, unsprezece personaje. Fiindcă traiectoriile lor au, de fapt, o precizie diabolică. În păienjeniușul acesta se zbate o *captivă* (s. H.P.) destul de docilă: Elena Andreevna, a doua soție, de doar 27 de ani fierbinți, a profesorului. Va reuși să se desprindă numai două săptămîni. Apoi revine:

„Ia-mă... ascunde-mă în cele douăzeci și șase de camere ale tale!... Că altceva nici nu merit!” Albertine, franțuzoaică, înainte de a șterge lin putina, întrebă grațios: „— Dar Dostoievski a ucis vreodată pe cineva? — Nu cred, mica mea Albertine, nu-i cunosc bine viața”, Proust.

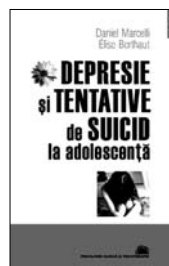
3. „Unchiul Jorj s-a împușcat!” În clipa în care se aude împușcătura, pe scenă, în văzul lumii, se află un singur personaj, Elena Andreevna. Alibi imbatabil! Ceilalți protagoniști? Douăzeci și șase de încăperi labirintice *ascund* (s. H.P.) misterul. Prima care intră, prin ușa din mijloc, ușă ce duce spre odaia lui Voințki, e mama lui înspăimîntată, Maria Vasilievna. Îțipă teatral (că doar sîntem la teatru!) și leșină cu grijă, să nu-și stîlcească ceva în cădere... pe urmă dispăre definitiv din comedie, ignorînd că s-a mai scris și actual patru! Ce a văzut? Nu știm, nu ne spune, mucle... De abia Sonia, precipitîndu-se tinereste, cu sîinii învolburată, cu pulpele albe, intră (dreapta sau stînga?) și chiule sfîștor: „Unchiul Jorj s-a împușcat!” Ce a văzut? Pe Jorj, *deja mort* (s. H.P.). Un mic amănunt! Elena Andreevna, unica deînțătoare a unui alibi perfect, are *înainte și după* (s. H.P.) împușcătura, aceeași replică. Verificați textul. „Elena Andreevna (singură, gemînd): De ce Doamne, de ce? (*Între culise* — s. H.P. — se aude o împușcătură)”. A doua oară împușcătura vine, singură. Normal. E anturată imediat de Serebriakov, moșierul Orlovski, Jeltuhin (tehnolog cu studii neterminate), Sonia (fiica lui Serebriakov din prima căsătorie) și lipotimica Maria Vasilievna (mama primei soții a profesorului). Va reuși să se desprindă numai două săptămîni. Apoi revine:

SEMNAL

Sophie Kinsella, *Supermanajera*, traducere din limba engleză și note de Vali Florescu, colecția „Chic”, Editura Polirom, 488 p., 32,95 lei

În *Supermanajera*, cititorul face cunoștință cu Samantha Sweeting, o femeie de carieră în vîrstă de 29 de ani, pe cale să devină asociat la prestigioasa firmă londoneză de avocatură Carter Spink. Însă, dîndu-și seama că a făcut o greșală catastrofală (care va costa firma nu mai puțin de cincizeci de milioane de lire), Samantha simte nevoia subită să dispară din peisaj. Astfel că atunci cînd, ajunsă undeva la țară, se vede angajată ca menajeră a unei familii bogate, eroina noastră decide să accepte noua identitate și provocările reprezentate de attea înțelepțiri nemiîncercate pînă atunci, cum ar fi gătul, spălatul ruferelor și curățatul mobilei. Viața de menajeră se dovedește a fi tîhnită și nu lipsită de satisfacții, aceasta și datorită atențiilor de care se bucură din partea arăstosului grădinar al casei. Însă trecutul nu poate fi lăsat în urmă atît de ușor, iar cînd Samantha descoperă un secret teribil despre firma la care lucrea — și cînd mass-media află că fosta femeie de succes își cîștigă acum traiul curățînd toalete — situația devine explozivă.

Daniel Marcelli, Élisabeth Berthaut, *Depresie și tentative de suicid la adolescență*, traducere de Geta-Liuba Dafinoiu, colecția „Psihologie clinică și psihoterapie”, Editura Polirom, 336 p., 26,95 lei

Depresia și tentativele de suicid sînt sistematic abordate în această lucrare sub aspect teoretic, clinic și psihopatologic, evidențîndu-se legăturile dintre ele, precum și evoluțiile recente în tratarea lor. Pentru fiecare dintre cele două teme, autorul dezvoltă o strategie unitară ce constă în identificarea, evaluarea și înțelegerea problemelor fiecărui pacient, miză esențială pentru tratarea lui, dar și pentru deontologia profesiei de terapeut. Îngrijirea pacientului este gîndită astfel dintr-o dublă perspectivă, implicînd atît o bună cunoaștere a diverselor modalități de tratament, a avantajelor și limitelor lor, cît și consilierea și, mai ales în cazul adolescentului, nevoia de a-i atribui acestuia un rol activ în cadrul demersului terapeutic.

TEATRU LA ROTISOR

Mihaela MICHAÏLOV

Eroare incalificabilă

Acest articol e un protest împotriva cumplitei ignoranțe care a agravat starea critică a unui om, condamnat să supraviețuiască timp de câteva zile la limita dintre viața întreținută de aparate și moarte.

După premiera spectacolului *Pescărușul*, în noaptea de vineri, 12 ianuarie, actorul Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, Ovidiu Moț, a fost găsit lovit la cap și a fost internat în comă la Spitalul de Urgență din Sibiu. Până a doua zi dimineață, când a fost transportat la Spitalul Județean din Tirgu-Mureș, doctorii de la Urgență nu au putut interveni deoarece tomograful nu funcționa. În zilele următoare, purtătoarea de cuvânt a Poliției Municipiului Sibiu a susținut că „după primele cercetări, actorul Ovidiu Moț a ajuns în această stare din pricina stării de ebrietate”. Citez în continuare și un fragment din protestul conceput de colectivul Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, citit de regizorul Radu Alexandru Nica înaintea premierei spectacolului *Baluc*: „Facem apel la aflarea cât mai grabnică a adevărului și dorim imperios să se facă urgentă dreptate în acest caz din mai multe motive: în momentul preluării lui Ovidiu de către SMURD și Poliție nu i s-a testat alcoolemia; medicii specialiști de la Tirgu-Mureș au stabilit cu certitudine că o plagă atât de gravă la cap nu putea fi cauzată de simpla cădere (nici dacă victima ar fi avut 200 kg). Există cel puțin un martor ocular care susține că Ovidiu a fost bătut de 3-4 indivizi (între timp avem informația că martorul și-ar fi schimbat declarația)”.
Tilhăria celor care l-au atacat pe Ovidiu Moț e o formă de violență cotidiană permanentizată. Dar furtul „operat” de medici cum poate fi calificat? Când un om este ținut aproape o noapte într-un spital în contextul în care se știe că posibilitatea intervenției este

zero, nu e vorba oare de o crimă abominabilă, de un furt de viață și pe viață? De ce malpraxisul nu este pedepsit așa cum ar fi firesc într-o țară care aruncă bila albă a meritelor integrării în UE cu cea mai mare nonșalanță? Cum își poate permite o echipă de doctori să joace cel mai aberant joc cu puțință și să privească inert cum un om e pe moarte? Toate aceste întrebări sînt, cu siguranță, retorice. Evidența indolenței cutremurătoare e siderantă. În loc să-și asume neputința și incompetența, cei în măsură să ia o decizie promptă pentru ca Ovidiu Moț să poată fi salvat au ales să mintă și să prelungească chinul unui om aflat în criză. E mult mai ușor să acuzi pe cineva că a fost beat decît să te implici și să faci tot ce-ți stă în putință ca să-l salvezi. E mult mai simplu să nu te informezi și să lansezi știri false decît să aștepti să ai toate datele ca să poți transmite informația corectă. Într-un oraș – Capitală Culturală Europeană, viața unui om a stat în mîinile unor neprofesioniști care l-au distrus fără să aibă o urmă de proces de conștiință.

Mai multe straturi de lipsă de reacție și ineficiență grave se suprapun în acest caz. Pe de o parte, inerția echipei de salvare care, fără să-i ia o probă de sînge, a declarat că Ovidiu Moț este beat, secundată de lipsa de probe a Poliției sibieni, care s-a bazat pe ipoteza greșită și nu i-a anunțat imediat pe membrii familiei actorului. Apoi, cu totul bulversant, flagrantul îngheț al medicilor de la Spitalul de Urgență din Sibiu. Toți acești promotori ai calvarului artistului sînt, în egală măsură, vinovați. Veriga slabă a sistemului medical românesc e o ucigătoare stare de apatie generalizată. Ce se întîmplă însă cu cei care pot muri dintr-o clipă în alta din cauza traumatizantei nepăsări?

timisoara
mercy 7
iulius mail

iasii
iulius mail

bucuresti
arthur verona 13
edgar quintet 9

cărturesti
ORATO, ONLINE, MUSICAL, GIGOLLO

Arturo Toscanini – 50 de ani după moarte

...pare să fie la fel de venerat ca și în timpul vieții atît în Italia, cît și în Statele Unite, unde se refugia în 1938 pentru a scăpa unei întrevizibile persecuții a regimurilor fasciste pe care le detesta. Am rămas impresionat văzînd ce loc a acordat postul de televiziune RAI UNO antifascistului Arturo Toscanini, la 16 ianuarie, într-o emisiune adesea emoționantă, care, timp de câteva ore, l-a evocat și celebrat pe dirijor.

La ediția specială a emisiunii *Porta a Porta* au fost prezenți pe platou mezzosoprana *Giulietta Simonato*, ajunsă la 97 de ani, soprana *Verdiană* a momentului, *Barbara Frittoli*, cel mai recent biograf al dirijorului, *Piero Melograni* iar, în legătură directă de la diverse locații, baritonul *Giuseppe Valdengo*, și el la o vîrstă foarte înaintată, dirijorul *Riccardo Muti*, elev al principalului asistent al lui *Toscanini* la *Scala*, *Antonino Votto*, și un *Pavarotti* cam *out of focus*, cum ar spune *Woody Allen* (el absent). Probabil prezența celor doi venerabili soliști și admiratori ai lui *Toscanini* îl făcea pe un italian ironic să califice emisiunea televiziunii, pe nedrept, ca un soi de ședință de spiritism.

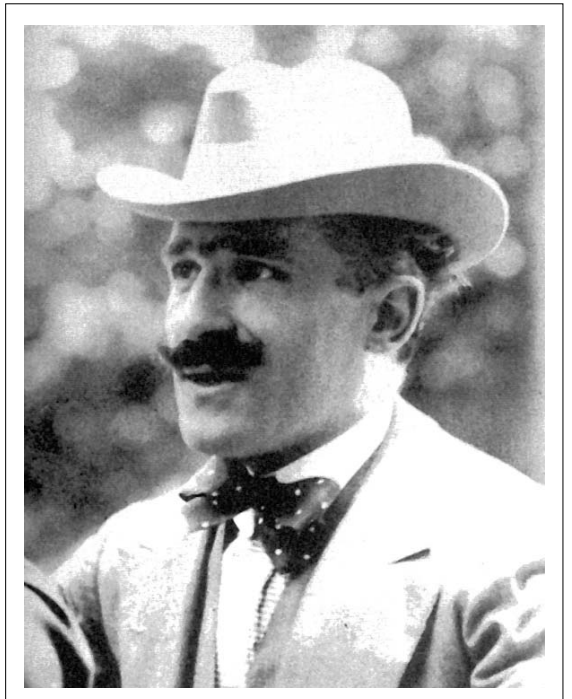
Absent, din păcate, a fost și *Harvey Sachs*, istoricul americano-canadian, care a publicat în 2002 prima mare ediție a corespondenței lui *Toscanini**. Lui îi aparțin câteva note lămuritoare pentru personalitatea complexă a dirijorului, în multe privințe deosebită de a concurenților săi atunci cînd sînt invocați „cei mai mari dirijori ai tuturor timpurilor”. Spre deosebire de majoritatea „celor mai mari” *Toscanini* s-a născut și s-a format în plin secol al XIX-lea (în 1867, la Parma), fiu al unui fost luptător, în războaiele de independență și unificare a Italiei, din trupele lui *Garibaldi*; de unde multe din convingerile sale politice ferme de mai târziu. Asemenea altor „mari” șefi de orchestră și-a început cariera muzicală studiind un instrument la conservator. A detestat însă violoncelul și la bătrînețe își amintea că: „n-am fost niciodată în stare să cînt o scară de două ori cu aceeași dilație. Am fost disperarea profesorului meu”. Și, asemenea altora, a avut o memorie prodigioasă și ocazia de a-și demonstra calitățile de șef de orchestră, pe neașteptate, înlocuind, la 20 de ani, un dirijor indisponibil în *Aida*.

Spre deosebire de majoritatea „celor mai mari” a fost contemporan în tinerete cu marii compozitori a căror mu-

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

zică avea să o interpreteze fidel și cu fidelitate pînă la moarte: cu *Rossini* și *Berlioz*, cu *Verdi*, *Wagner* și *Brahms*. Operele lui *Puccini* le-a cîntat adesea în primă audiere. *Debussy* i-a fost prieten. Cu puțini dintre compozitorii cu adevărat mari nu s-a simțit în consonanță. La 70 de ani scria: „studiez simfonia a 2-a de *Sibelius* pe care n-am interpretat-o niciodată și a 4-a de *Ceikovski*, pe care n-am vrut să o dirijez niciodată fiindcă nu îmi prea place...”

Și tot *Ceikovski* este prilejul pentru a-i descoperi aspecte ale personalității, între multe care fac din *Toscanini* un personaj absolut fascinant. Ocazia era un concert din noiembrie 1938, la *Incheierea* căruia îi scria iubitei lui, pianista *Ada Mainardi*: „sînt frînt. Pentru prima dată după 40 de ani, seara asta am dirijat *Patetica* lui *Ceikovski*. Mi-a fost teamă că nu voi fi capabil să o fac, că nu voi fi în stare să scot nimic din această muzică!... Ca întotdeauna, după primele bare, nervozitatea, incertitudinea și frica mi-au dispărut. M-am aruncat în ea, așa cum unul care învață să înoate se aruncă în apă, curajos, prima dată. În fața ochilor nu l-am avut decît pe *Ceikovski*, nefecirea lui, viața lui tragică și pe tine, în-

gerul meu, în acea zi cînd, la declarațiile mele de antipatie față de muzica aceasta, mi-ai răspuns timid: «nu crezi, totuși, că ultima mișcare din *Patetica* este frumoasă»? Da, aveai dreptate. Ada mea, nu este numai frumoasă, dar și profund inspirată... La fraza în re major nu m-am mai putut stăpîni, lacrimile mi-au inundat fața, amestecate, din fericire, cu sudoarea mea, fiindcă muzicienii mă priveau stupefiați... Eram în culmea disperării, gîndindu-mă la tine, la mine, la situația noastră disperată... Ce se va întîmpla cu noi? Nu mă voi mai întoarce în Italia vreodată, atîta timp cît există actualul regim și ce poți face tu?...”

Anul *Toscanini* abia a început și este de așteptat ca dintre miile de ore de înregistrări păstrate în moștenirea sa să apară unele noi, remasterizate cu mijloacele actuale, în completarea edițiilor RCA din 1990 și Naxos 1998. Ocazie de a mai vorbi despre personalitatea și muzicianul *Artù*.

* *The Letters of Arturo Toscanini*, compiled, edited and translated by *Harvey Sachs*, *Alfred A. Knopf*, New York, 2002. XXIII + 449 p.

Profesiune: pasager

Majoritatea filmelor au un termen de garanție, ca și laptele. E ciudat și un pic trist cum un film care ne-a plăcut la un moment dat ni se pare depășit 5, 10 sau 20 de ani mai târziu. Care să fie conservații? E greu de verbalizat – sinceritatea autorului, talentul (oare ce înseamnă asta?), viziunea personală (dar câți n-o au?). *Iubirile unei blonde* de Milos Forman rezistă din 1965, *Reconstituirea* lui Lucian Pintilie și *Suta de lei* de Mircea Săucan, realizate câțiva ani mai târziu, stau și ele în picioare. Și mai sînt.

Cel mai sigur indiciu pentru un film care rezistă e că nu te face să te gîndești la anul în care a fost creat, nu e datat – indiferent de perioada în care se petrece acțiunea. Totul e mereu aici și acum.

Profesiune: reporter de Michelangelo Antonioni e din această listă, dar *Zabriskie Point*, care mi-a plăcut acum 15 ani, nu mi se mai pare că e. *Blow-Up* e și el pe lista celor care nu s-au stîns încă. (Sau poate ducem lista cu noi de la an la an și o modificăm pentru că îmbătrînim? Deci noi sintem grila?) *Profesiune: reporter* îmi place foarte mult. Chiar așa spune că e *cool* dacă nu m-ar călca atîta pe nervi termenul. Antonioni a schimbat la un moment dat titlul din *Profession: Reporter in The Passenger*. După mine a depolitizat filmul (ceea ce e bine), dar l-a făcut mai explicit (ceea ce nu mai e așa de bine).

Povestea din film nu e complicată, dimpotrivă, e suficient de vagă pentru a te complica și pentru a deschide spații în mintea ta. Un jurnalist (interpretat de Jack Nicholson) se află într-o țară africană neprecizată pentru a realiza niște interviuri. Întorcîndu-se dintr-o incursiune nefericită prin deșert, din care puțin a lipsit să nu se extragă cu totul sit-cizat, îl descoperă mort pe britanicul ce locuia într-o cameră vecină din hotel și cu care socializase vag. Fără nici o urmă de explicație, inversează pozele din pașapoarte și preia identitatea celui-alt,

dispensîndu-se de fosta viață ca de o haină roasă pe la coate. Eroul n-are nici o idee despre afacerile cu care se ocupa mortul, dar preia un carnetel cu diverse date și planul acestuia de a face următoarea oprire la München. Informațiile ne vin la fel de vag ca și eroului, iar norul de secrete transformă povestea într-un fals *thriller* despre vînzarea ilegală de arme către Africa, la fel cum titlul inițial făcea o legătură cu presiunea evenimentelor, cu datoria profesională și viața politică. Nimic din toate acestea în spatele vălului.

Un film care rămîne în manuale

Antonioni face de fapt un film despre spațiile largi din mintea unui om care nu-și poate asuma nici o identitate și care nu poate trăi nici viața lui, nici pe-a altuia. Alege varianta fugii, dar se plitci-sește și de fugă, nepermițînd femeii pe care o întilnește pe drum (Maria Schneider e foarte bună) să se agațe de el. Femeia are nume neprecizat (e creditată pe generic drept *The Girl*) și acceptă să nu i se spună lucruri, asumînd spațiile largi ca pe un dat cu care doar prin persistență se poate împrieteni. Imaginea lui Luciano Tovoli cuprinde prin gesturi largi deopotrivă deșertul african și drumurile sau hotelurile albe și înverzite din Spania, dar eroul e tot timpul în mișcare,

FILM

Iulia BLAGA

străin la frumusețea din jur. Expresia – care mie îmi place mult – „te duce drumul” nu se aplică deloc acestui pasager care nu știe să facă pluta și care dă mai mult impresia că fuge de drum. Parcă James Dean explica beția vitezei prin teama de a nu fi ajuns din urmă de ceva nedefinit. Cînd *The Girl* îl întrebă pe erou de ce fuge, el îi spune să se întoarcă cu fața spre capătul mașinii. Cu genunchii afundați în buretele bancheții și părul în vînt, femeia adulmecă aerul drumului străjuit de copaci. Și mai e, firește, secvența pentru care *Profesiune: reporter* rămîne în manuale, acele șapte minute de la final, filmate în 11 zile, în care aparatul înregistrează sfîrșitul eroului trecînd dincolo de limitele dintre interiorul camerei de hotel și exterior, apropiindu-se de grilajul ferestrei (ca niște gratii), înghițindu-l, topindu-l și depășindu-l, legănuindu-se prin piață pentru a se reîntoarce în camera de hotel unde eroul e deja mort.

Pentru această secvență și pentru cadrul de la final, cu hotelul la căderea serii, cînd se aprind luminile și simți în nări parfumul verii spaniole, e foarte greu să găsești cuvintele care să umple spațiile. De aceea cred că ceea ce face un film să reziste ține de un anumit simț, altul decît cele cinci brevetate, altul decît al șaselea, dar care e o sumă a tuturor. Una dintre caracteristicile acestui așa-zis simț cinematografic, atunci cînd e pe bune, e că duce la exasperare pe cine vrea să descrie în cuvinte ce vede pe ecran și emoția care-l cuprinde.

PALINDROMAN

Serban FOARȚĂ

Roșul ușor e rozul iluzor

(Continuare din numărul trecut)

— Ce mai mimăm, în legătură cu acest roz ce bate-n roșu, întrebă Carmen, Carmen Carpen, cu gura încă plină de stridii (sau de *stridor*).

— *Political correctness*, zise Nora.

— *Political*, ce, făcu Vasile.

— Sînteți extraterestru, dom profesor?

— Sînt *politicos*, zise Vasile.

— Dar nu corect, îl contrazise Carmen.

— Și-o s-o cam pățiți, prezise Nora.

— Aiurea, zise Elisav.

— Ba bine că nu, o ținu Nora pe a ei. Corectitudinea aceasta, dom profesor, „is a term used to describe language, or behavior, which is claimed to be calculated to provide a minimum of offense, particularly to the racial, cultural, or other identity groups being...”

— Citezi, întrebă Vasile.

— Întocmai, zise Nora.

— Ca dintr-o carte, întări și Carmen.

— Și n-ai impresia, dragă Nora, că asta poate fi o definiție a politetii pur și simplu. Opusul căreia e, citeodată, gafa: să ai în vizită un cocoș și să-i vorbești de poezia lui Salvatore Quasimodo! Să întilnești un inginer și să-i faci capul calendar cu bancuri despre ingineri. Să-ți cadă fisa, ntr-un tîrziu, că el e, totuși, inginer, și să exclami atunci, fără prihană: „Persoanele de față de exclud!” Ș.a.m.d. Tu ce crezi, domnișoară Carmen?

— Cred că e bine să mimăm. Să ne jucăm de-a mima-pantomima.

— Ce să mimăm?

— *Political correctness*.

— O s-o mimăm, o s-o mimăm și p'asta, zise Vasile Elisav, dar nu acum, ci mai încolo, cînd va fi în vogă și la noi, cînd îi va fi luat, adică, locul bătrînei noastre politetii... Acum, în prelungirea strictă a jocului nostru potatoric anterior, o să mimăm că bem șampanie. Șampanie franțuzească scumpă: *Pommery extra*, una mie nouă sute. Ciocnind, să ne gîndim la Klinkenberg!

— N-am pahar, mimă situația Nora.

— Ia-l pe-al meu, mimă și Elisav.

Carmen, mimînd la rîndu-i, întrebă:

— Dacă bem toți dintr-o aceeași cupă, cum mai putem ciocni?!

— Corect, zise profesorul Vasile.

— Sonorul interzis, vorbi și Nora.

— Vreau un trabuc, mimă situația Carmen.

— Ia-l pe-al meu, mimă și Elisav; tragi un fum și mi-l înapoezi!

Carmen, după ce trase din havană, cu poftă, i-o înapoe. Nora solicită, și ea, *londrês-ul*. El i-l dădu numaidecît. Ea îl sorbi, aproape, dintr-un fum, ca, pasămite, șerpui fumători, restituindu-i-l în ultimul moment.

— Te iubesc, fiindcă nu uzi țigara, îi zise Norei, domnul Elisav.

În fine, luîndu-i degetele-n palmă, îi aburi, o vreme, unghiile prelungi, scriind, pe suprafața jivrată, cu chibritul, o frază pe care „*Hypocrite lecturor*” o va ignora pe totdeauna.

(Continuarea în numărul următor)

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

radio
alternativ

în fiecare zi
de la 15.00, cite
5 minute

marți de la 20.00
(în reluare simbăta
de la 13.00),
cite două ore

Cu George Onofrei
și Anca Baraboi

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Bucătarul gol

Am promis săptămîna trecută că o să vă explic cum a pornit o epidemie culinarcescă din bucătăria oara unui băiat bun și vesel de pe Tamisa. Are 32 de ani, o nevastă frumoasă, două copile ca-n reclama și-un renume cît un mare fotbalist sau un actor de cinci stele. Dar el nu-i artist (deși, cînd îl vezi la televizor cum arată și vorbește, poți să mori de dragul lui, atît e de chipeș și talentat). Nu-i nici fotbalist, deși se mișcă bine în terenul de 5x4 = 20 m², iar cînd are meci, milioane de oameni se uită – e drept – nu la picioarele, ci la mîinile lui. Cin' să fie, cin' să fie, dacă nu-i nici, hai să zic, Hugue Grant și nici David Beckham? Pentru cine a citit ce-am scris în „Suplimentul” trecut lucrurile-s limpezi: e dulceața de Jamie Oliver, bucătarul gol, cum i se mai spune.

Dacă chiar sînteți curioși, o să vă fac să înțelegeți ce caută băiatul la pag.14. Om mai potrivit pentru rubricuța despre bucurie nu cred că s-ar găsi. Ca să vă convingeți, n-aveți decît să intrați pe net sau să dați iama în librării, unde din două opuri de la Curtea Veche vă zîmbește un băiat atît de simplu după vorbă, după port. Blugi, tricou, cămăși în carouri, bascheți, gura pînă la urechi, țepi gelați șaten deschis. Ce te izbește dacă te uiți cu băgare de seamă la Jamie e voia bună care-i iese prin toți porii orice ar face, plus un firesc cum rareori întîlnești la vedete. Căci el chiar asta e: o vedetă care a pătruns tiptil-tiptil în mii de case.

Dar ca să ajungă acolo, a trebuit să plece de undeva. Așa că a pornit dintr-un sat din Essex, unde părinții aveau un restaurant-pub. Nimic nu anunța că așchia o să sară aproape de trunchi. Lui Jamie-copilul nu-i stătea mîntea la buclucii și rasoluri, deși curăța cartofii și ceapa ca un bucătar bătrîn. Cel mai mult și mai mult el voia să

cînte pe scenă cu băieții. Așa a pus pe roți la 13 ani trupa *Scarlet Division*, în care s-a plantat la tobe. A cîntat după pofta inimii, dar și-a luat bacul la un liceu de profil (administrator de restaurant). Apoi a țîșnit la Londra, unde iar a cîntat, dar a și lucrat de s-a spetit la *River Café* pînă cînd l-a descoperit o producătoare tv și i-a dat în 1998 pe mînă o emisiune culinară, *The Naked Chef*. Succesul lui Jamie a fost uriaș. Toți îl mîncau din priviri în vreme ce gătea, toți îi sorbeau vorbele în timp ce explica, pur și simplu pentru că era simplu și pur. Adică firesc, fără pompă și sofisticării. Fără tunică sau coif scrobbit. Jamie se foia prin piețe și băcănii, încăleca pe-un scuter, descăleca, intra în bucătărie, se spăla pe mîini și se punea pe treabă cu un spiridus vesel. În nici o oră, din cuptor, de pe plită, de prin castroane răsăreau minuni.

Dar mai era ceva dincolo de succes, de bani și de bucuria trăită zi de zi, de parcă zîna cea bună i-ar fi dăruit nu o linguriță, ci dîtai polonicul de argint. Jamie a înțeles repede că trebuie să dea înapoi măcar parte din daruri: așa a angajat în fiecare din restaurantele sale cîte 15 tineri nevoiași și le-a pus în brațe o meserie, așa a dat iama și a răsturnat cu fundu-n sus ordinea cea veche și proastă în cantinele școlare din Engiltera. Așa a început bătălia lui Jamie pentru o hrană simplă și sănătoasă, care a făcu MEC-ul englezesc să scoată 280 de milioane de lire sterlinge pentru ca elevii să mîncească la carte. Deși acum Ministerul nu-l recunoaște pe Jamie drept motor al lăudabilei fape. Nu-i nimic. Băiatul cel bun zîmbește voios și-ți vede mai departe de treabă. Semn clar ca un *consommé* că bucătarul fără haine de gală nu-i gol, ci ff plin.

Crăiesele de sub pleoape

POVEȘTI DE ADMORITĂ PĂRINȚII

Diana SOARE

Nici acum, ca nici în alte multe nopți, nu pot să dorm. Mi-ar plăcea să mă fac mică-mică, cît un degetar de mică, și să-mi ițesc doar vîrfurile nasului dintre așternuturile apretate. Cineva să-mi mîngieie fruntea ca-ntr-o părere, iar eu să cer, mai mult din priviri, o poveste...

„Tare mult ți plăceau lui Sorin poveștile bunicului”, mi s-ar îngna șoptit... „Numai că bătrînul era cam zgîrcit cu vorbele, și-ți dezlega sacul mai ales iarna, după zile cu ninsori friguroase, la gura sobei, cînd nepoții nu o mai zbugheau pe ușă, la sîniuș, iar bunica ațța focul cu cetină uscată și le pregătea ceaiul fierbinte, cu mireasmă de fragi și zmeură.”

Mi-aș inchipui deopotrivă zboruri fermecate, tîrmuri de basm și făpturi nemaivăzute. Palatul acela „lucrat tot în marmură de diferite culori, încrustat cu pietrele cele mai frumoase”, „înconjurat de parcuri nesfîrșite și de ape cristaline pe care pluteau agale lebede albe ca neaua”. Pe craiul Lius și pe domnița Azalea. Rochia aceea de culoarea liliacului, „toată numai dantelă și broderie”, ale cărei pietre scumpe „îi dădeau o strălucire care-ți tăia răsularea de uimire”. Papagalul Fulg-de-aur, cu penele răsbind „o lumină cînd aurie ca razele lumii, cînd verde ca smaraldul, cînd roșietică precum dogoarea soarelui”. Atîna, fetița plecată să caute zîmbetul mamei și Meda, cea „albă la piele, cu ochi de cicoare și păr lung și mătășos”, „picătură ruptă parcă din cea mai neasemuită frumusețe a pămîntului”. Și Tuna Furtuna, zdrebind crini de aur sub copitele amărșurului negru...

Le-aș vedea aievea din culcușul cu miros de albe, în timp ce povestea s-ar depăna mai departe. „Acum era însă vară, soarele strălucia puternic pe cerul albastru, iar bunicul își trăsesse un scaun la umbra cireșului înflorit și citea dintr-o carte cu coperti aurite.”

Genele s-ar scutura nițel a refuz

„Și mai departe?” Mai departe e un covor dintr-acela fermecat; pe el sînt brodate toate culorile curcubeului, iar la colțuri are „cite o stea lucrată de mîini

iscusite”. Nu mi-ar fi teamă de zbor, fiindcă știu că nimic nu li se poate întimpla celor curajoși și buni la suflet... „– Bunicule, bunicule, vreau să văd ce este acolo!”. Glasul ar tăcea puțin, cît să-mi țin respirația în așteptare. „– Ei, băiete, asta e insula fericirii. Aici trăiesc numai copii. – Și e mare insula? – U-neori e mare, alteori e mai mică, numai bine să-i cuprîndă pe toți copiii care vin aici. – De unde vin, bunicule? – De peste tot.” De n-ar fi pleoapele atît de grele, mai-mai că m-aș juca și eu pe plaja insulei din vis, aș face castele din nisip și-aș lunea pe tobogan, m-aș da în călușei de lemn, mi-aș murdări obraji cu vată pufoasă de zahăr și-aș bea suc de

fructe care să mă-nțepe acrișor la limbă. „– Cum ajung ei pînă aici? Sint atîtea covoare fermecate pe lume? – Sint destule, nepoate...” Pe-al meu mi-l doresc de culoarea safirului, cu canafi argintați, molatec precum norii. M-aș mîntine cu brațele sub cap în plutire și... Somnul ar veni atunci pe nesimțite... E drept, genele s-ar scutura nițel a refuz, precum vrăbiuțele în praf, doar o clipă.

Elena Zafira Zanfir, *Domnița Azalea*, ilustrațiile și coperta: Nicolae Sirbu, Editura Ion Creangă, București, 1983.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE » HAY FAN FÎN

BOBI

Poate n-oi fi eu vreun mare moșier, dar trebuie să recunosc fără falsă modestie că la Dersca, în dosul casei, am 1.300 mp de teren grădină. Aur curat, fără poluare, cu bălegar gras aruncat primăvara, cu rime voluptuoase și amărui plimbîndu-și fesele pe bulevardele din-tre rîndu-

rile de ceapă. Dar o asemenea suprafață agricolă trebuie muncită.

Așa că, printr-o firmă de recrutare, am primit un camion bucluc cu o mie de chinezoaice. Toate mărunțele, cu ochii mijiți de parcă le-ai fi stors ceapă, toate semănînd între ele, de parcă China ar fi cel mai mare xerox din Univers.

Și s-au apucat fetele să muște buruienile, să spele rîmele și să ciupească

roșiile, de înflorea grădina mea vîzînd cu ochii. Iar eu mă bucuram că afacerea prosperă și că piticuțele mîncă numai Brusture. Din cînd în cînd scoateam televizorul în curte și le puneam la video un film cu Bruslea sau Ciki Cean, și ele aplaudau și se bucurau. Iar eu glumeam cu ele și le ziceam „ce-ai fa-n sin” sau „hai fa-n fin” sau „micuțo, ci cur ai”.

Vezi, că dacă ești bun, ești luat de prost? Am scos

într-o sîmbătă să le dau video la maimuțe și, al boalei ghinion, le-am pus *Sora 13*. S-au uitat atent la film, după care au început să se agite și să țipe, arătînd spre magaziile, de parcă ar fi vrut mîncare umană. La naiba, filmele astea feministe! Una dintre fetele a scos două bețișoare de mîncat orez și a vrut să-mi scoată ochii. I-am arătat cu dosul palmei care este în România raportul de forțe între bărbat și femeie.

Alte cîteva zeci de surori 13 au scos briceagurile de la unghieră și au început să-și facă hara-kiri, de mi-au umplut curtea de mațe. Cred că, privită din avion, ograda ar fi arătat ca o mare farfurie pătrată cu spaghete.

Nu știam ce vor face restul de răzvrătite, mai ales că proveneau dintr-o cultură în care rachiul nu rezolvă tot. Prin urmare, nu am vrut să risc și am dezlîntuit cea mai groaznică armă a fami-

liei – pe Rex. I-am arătat marea de carne galbenă și i-am ordonat foc de voie.

În jumate de oră curtea era plină de oase. De Rex. Și chinezoaicele zîmbeau sătule și mulțumite că am cedat grevei și le-am adus mîncare tradițională. Fără să știu, pînă la urmă, le-am fost pe plac. Vedete ce patron bun aveți? Acum, înapoi la muncă, leneșelor! Eu mă duc să văd cît vrea Mitu pe Grivei.

Joan Jonas, Funnel, performance, 1974

Fotografia în proiecte feministe

La sfârșitul anilor '60, odată cu apariția și dezvoltarea transmisiilor de televiziune prin satelit (citorii mai în vârstă sper să își amintească transmisiile de noapte de la Jocurile Olimpice de la Mexico din 1969 sau primii pași pe lună ai membrilor misiunii Apollo 11 din 1969), fotojurnalismul a pierdut înțelegerea informării publicului prin imagini.

Această „eclipsare” datorată noilor tehnologii aplicate în televiziune a micșorat semnificativ tirajul revistelor ilustrate, iar unii fotografi au adaptat principiile fotografiei de presă unor proiecte mai subiective, în care dezvoltau viziunea lor personală. Ei au abandonat camerele de format mediu și mare, greoaie și care necesitau folosirea trepiedelor, în favoarea celor de 35 mm, mai mici și care ofereau o flexibilitate mult mai mare în abordarea fotografică a subiectelor. Imaginile obținute astfel nu mai erau destinate publicării în reviste, ci erau expuse în galerii, muzee ori apăreau în cărți tematice.

La începutul anilor '70, influența artei conceptuale – artă în care mai importante erau ideea și procesul artistic decât finalizarea într-un obiect artistic – era hotărâtoare și în practica fotografică. Atitudinile artistice și civice au devenit mult mai transparente în lucrările de artă. În ciuda mișcărilor sociale și a revoluțiilor sexuale din anii '60, rolul femeilor în artă nu s-a schimbat semnificativ la sfârșitul deceniului 7. De-abia în anii '70, odată cu manifestațiile anti-război sau pentru drepturi civice, feminismul a câștigat în interes și vizibilitate. Pentru prima dată în istoria artei, un număr însemnat de artiste au jucat un rol important atât în formele de manifestare, cât și în conținutul de idei propuse. În anii '70, artistele au promovat limbajul *new media*, de la performance și video, până la fotografia experimentală, în contradicție cu mediile clasice – pictura și sculptura –, prin definiție asociate cu tradiția masculină.

Hannah Wilke și-a documentat degradarea corpului

Carolee Schneemann, în *performance*-urile sale atent documentate fotografic, a reprezentat diferite aspecte ale corpului feminin, eludând convențiile sociale. Artista americană Hannah Wilke a produs fotografii cu o problematică centrată pe politicile feministe. Pe parcursul a 20 de ani, până la moartea sa în 1993, artista a parodiat modurile de reprezentare a femeilor în mass media, în special narcisismul convențional atribuit femeilor. În seria fotografică *Stratification Object/Object stratificat*, ea și-a surprins corpul acoperit cu mici bucăți de gumă de mestecat, fotografii care au fost expuse apoi alături de imagini modelate sub forma organului genital feminin. Această atitudine artistică avea legătură cu fetișizarea corpului feminin sub privirea masculină. În ultimii doi ani de viață, Hannah Wilke și-a documentat degra-

ARTE VIZUALE

Matei BEJENARU

darea corpului său supus tratamentelor medicale împotriva bolii incurabile care i-a grăbit sfârșitul.

Joan Jonas a fost printre primii artiști performeri care au introdus în proiecte camera video, monitorul TV și, mai târziu, ecranele de proiecție. Asumându-și un nou nume, „Organic Honey/Miere organică”, corespunzător eu-lui său artistic, aceasta crea un univers magic cu referințe istorice. În *performance*-ul *Funnel* din 1974, ea a împărțit spațiul în trei zone despărțite de perdele, în fiecare dintre ele performând ritualuri similare indienilor americani. Detalii care puteau scăpa atenției publicului au putut fi vizualizate pe monitorul TV de-a lungul întregii reprezentări. Intuind conținutul de multimedia de mai târziu, Jonas a dorit să creeze noi forme artistice în care sunetul, imaginea și expresia corporală să fuzioneze.

Începând cu anul 1979, influența culturii populare a fost tot mai evident reflectată în lumea artei. Spiritul idealist al anilor '60 și '70, de negare a sistemului oficial al artei, era acum depășit, lăsând loc altuia, mai pragmatic și antreprenorial, pus în slujba obținerii prestigiului și a vizibilității. Profilul artistului conceptual, care nu producea obiecte ci doar idei ce reflectau gândirea sa independentă a fost înlocuit de cel al artistului care se reîntoarce la mijloacele tradiționale de producție artistică, intră în colaborare cu galeriile și încearcă să își construiască o carieră pentru a dobândi celebritatea. Acest spirit postmodern, de reînnoire a tradiției și de renunțare la comportamentul ascetic al artiștilor din perioada precedentă, s-a reflectat și în *performance*-urile media ale artiștilor anilor '80. Cultura videoclipului și concertele cu ecrane gigant ale megastaurilor pop le-au influențat viziunea artistică. De la mitologiile personale, artiștii au trecut la analiza contradicției dintre cultura elevată și cea populară.

VERBA WOLAND

Ruxandra CESERANU

Șarmantul și inegalabilul Corto Maltese

Aventurierul meu preferat este Corto Maltese, un marinar exotic, cu un cercel în ureche, inventat de Hugo Pratt, prin 1960 și ceva. Benzile desenate avându-l erau pe Corto Maltese au început să fie publicate în revista franțuzească pentru copii, *Pif*, în chiar anii '60, dar eu l-am aflat pe Corto mult mai târziu, via Corin Braga (care, în copilărie se delectase cu peri-pețiile acestui pîcaro exotic): mai exact prin anii '80 ai secolului trecut. Adevărul este că întotdeauna mi-am dorit să am un prieten precum Corto Maltese, adică un răcător și povestitor performant. În călătoriile sale, Corto străbate lumea de la Caraibe până în Siberia, de la inefabilul continent Mu la Samarkand ori Veneția și Africa. Ajunge, efemer, chiar și în Rhodos ori în apele vremuri celtice, întâlnește magiciene, femei fatale, vrăjitori, vraci, șamani, războinici, în general oameni ieșiți din comun care încearcă să nu se plictisească. Întrucât Corto însuși nu vrea să se plictisească. Îl are ca amic special, uneori, pe Rasputin (un Rasputin caricatural și oarecum tembel, de altfel). Nu știu de ce, însă, Corto Maltese nu a fost niciodată ispitit de Balcani (*id est*, Hugo Pratt, creatorul eroului nostru de benzi desenate, nu a fost tentat de Balcani). Firește, întrucât era marinar, Corto avea nevoie de o întinsă apă sărată pe care să călătorească, dar lucrul

acesta ar fi fost ușor de pus la dispoziție: Marea Neagră este îndeajuns de străbătută de legende antice și moderne încît să fi putut tenta un pîcaro precum Maltese. Și totuși aventurierul meu preferat nu a ajuns niciodată aici. Balcania nu l-a prea ademenit. Mi-am imaginat, uneori, că, dacă totuși Corto ar fi ajuns pe meleagurile noastre, el i-ar fi întâlnit cel puțin pe doi dintre eroii reali ori fantasmagorici care s-au sălășluit în aceste ținuturi: pe exilatul poet Ovidiu și, cum altfel, pe Dracula (brand turistic). Nu știu cum s-ar fi înțeles cu ei: cu Ovidiu ar fi discutat, poate, despre metehnele decadente ale Romei și împărățitor ei, dar pe Dracula cu siguranță l-ar fi ironizat, așa cum ar fi ironizat cu tandrețe și posibilele vampirese care ar fi încercat să-l seducă. Fiind el însuși un seducător cu lipici (dar nu după tiparul lui Don Juan sau Casanova, ci într-o formă personală și inimitabilă), Corto Maltese are în plus și acest atu: este un bărbat apetisant, șarmant, care seduce cu eleganță de dur manierat. Ca să îl am cu mine măcar în câteva din cărțile pe care le-am scris, l-am făcut pe Corto să apară ca personaj efemer atât în *Veneția cu vene violete*. *Scrisorile unei curtezane* (volumul meu de poeme din 2002), cât și în *Nebulon* (povestirile publicate în 2005).

Suplimentul DE CULTURA

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214.111, fax: 0232/214.111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Victor Jalbă

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fară zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Ceseranu, Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Doris Mironescu, Cristi Neagoe, Ana-Maria Onisei, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu. **Carte:** Luminița Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu. **Muzică:** Victor Eskenasy.

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”. *Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”.*

Dumitru Ungureanu. Film: Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov. **Arte vizuale:** Matei Bejenaru. **Caricatură:** Lucian Amari (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruta

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/271333, Media Distribution S.R.L., tel. 0232/216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agenții Rodipeț din țară sau oricărui oficiu poștal. Citiții din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipeț.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îl aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Scott

Biblioteca nu e, totuși, Polul Sud. Sau, mai bine zis, mersul la bibliotecă nu prea dă palpații familiilor rămase acasă. Pentru că acolo oamenii stau comod la masă, dau paginile, notează ceva într-un carnetel, se mai uită pe deasupra cărții înspre cei care se foiesc. Ies în pauză la o cafea, mai schimbă o vorbă cu unul-altul, ziua trece. O existență fără pericole, ce mai. Dar, dacă ești explorator, situația se schimbă. Așa cum s-a schimbat pentru toți cei care-au pornit-o deodată, ca nebunii, pe mare sau pe uscat, ca să descopere ceva. Așa cum a pățit-o și Robert Falcon Scott, când, plecat fiind în expediția Terra Nova, către Polul Sud, nu s-a mai întors. Pariul cu Amundsen îl pierduse: echipa condusă de norvegian ajunsese la pol cu o lună înaintea britanicilor. Acum (adică la începutul anului 1912) Scott și ai lui trebuiau să se întoarcă acasă. Devenea însă din ce în ce mai limpede că nu vor mai ajunge teferi înapoi. Și așa a fost.

Mare chestie. Niște exploratori, care nici măcar n-au ajuns primii, au murit. Totul putea foarte bine să se oprească aici. Însă Scott a ținut un jurnal de călătorie (*The Worst Journey in the World*), devenit best-seller în Anglia (și, poate, cea mai bună carte de aventuri din toate timpurile, conform National Geographic). Britanicii au făcut tot posibilul să înalțe expediția Terra Nova deasupra celei conduse de Amundsen, rudeau au primit decorații, străzi din tot regatul au primit numele exploratorilor, iar Polul Sud, cu pinguinii lui cu tot, a devenit și-un pic englez. Au fost și nemulțumiți, care au pus eșuarea expediției pe seama lui Scott, au fost și birfe. Dar, după un secol, tot dragostea învinge, ca să zic așa. Luna aceasta au fost donate Institutului de cercetare polară al Universității Cambridge (instituț care poartă numele exploratorului) câteva scrisori pe care Scott le-a scris în acele ultime zile pentru soția lui. Erau niște înduioșătoare rânduri, adresate „văduvei mele”, de un om care știa că nu va mai ajunge s-o vadă, și care scria: „Dacă am fi trăit, aș fi avut o poveste de spus, despre cutezanța, puterea de a îndura și curajul tovarășilor mei, care ar fi răvășit inimile tuturor englezilor. Aceste însemnări brute și cadavrele noastre trebuie să spună povestea.”

ISSN 1584-8272

9 771 584 827 000 112

O șansonetă de rămas-bun

Uneori simți nevoia revenirii la o lectură clasică, construită „ca la carte” (mai precis, după tehnica *punctului de vedere*, inițiată de Henry James), insinuantă, discretă și dozată, îmbibată cu stil și manieră. Așa este nuvela *Despărțiri* (în original, *Rămas-bun*), a lui Juan Carlos Onetti (1909-1994). Scriitor laureat al Premiului Cervantes – ori, cum i se mai spune, Nobelul literelor hispanice –, Onetti e o lecție de măiestrie narativă și stilistică.

Ana-Maria Onisei

În nuvela *Despărțiri* (Editura Nemira, 2006, traducere din limba spaniolă și prefață de Ileana Scipione), despre care autorul însuși declară că e preferata sa, dialogul aproape lipsește, iar naratorul se găsește în aceeași poziție cu autorul: nu cunoaște (aparent) nimic despre personajul său, îl observă și îi imaginează judecățile, motivațiile acțiunilor, povestea (de viață) în sine. Adușugați toate acestea unei teme „generoase”, cum e moartea, și veți avea înfățișarea absurdului, ambiguității și dușoșiei. Povestea pornește de la un *dead end*: semnul morții, sub care stă existența eroului nostru (nenumit), căci de la început ni se precizează că avem de-a face cu un sanatoriu în care lumea ajunge ca să moară, nu ca să se vindece. Tocmai aici intră în joc farmecul lui Onetti, fiind discret printre frânturile ce au rămas încă de trăit. Deși, teoretic, știm care va fi deznodământul acestei istorii, n-o să ne putem lua ochii, aproape hipnotizați, de la baschetbalistul slab, cu u-

meri lați, al cărui mister și al cărui calm ne urmăresc, de după obloanele unui hotel, dinspre casa decreșpită a „portughezilor”, din stația de autobuz...

Onetti suprapune imaginii unui om așteptându-și moartea chipurile a două femei

Parcursul către finalul previzibil face obiectul cărții. Nu veți aștepta cu sufletul la gură un deznodământ, ci veți cădea pe gânduri, prinși în mrejele – pe alocuri detectiviste, pe alocuri introspectiviste – poveștii. Onetti suprapune imaginii unui om așteptându-și moartea, chipurile a două femei, iubiri diferite despre care putem doar bănuți că sînt părți ale unui triunghi amoros. Și, construindu-și astfel „teoria”, naratorul-martor înfățișează zbciumul inte-

riorizat al fiecăruia, într-o înlănțuire de birfe, observații și presupuneri ce țes revelații spirituale. Abia spre sfârșit vom afla relațiile reale dintre cei trei, chestiune care se suprapune cu moartea bărbatului, o moarte pe care, conchide naratorul, nu și-a dorit să o împartă cu nimeni.

Însă două motive m-au făcut, mai presus de orice, să aleg cartea spre recomandare (aș mai pune pe listă și *Șantierul-fantomă*, scris într-o manieră kafkiană, de care îmi era dor): povestea lui Onetti își pierde esența atunci când e rezumată, palpită doar în interiorul copertelor, are viață doar în această formă. Apoi, mi-a fost greu să selectez un citat, fiindcă scriitura e atât de încheșată, încât orice separare de întreg devine blamabilă. Și mai adăugați că viața ne părește, aici, pe ritmuri de *La vie en rose*.

» „Apoi și-a încrucișat brațele, a ascultat îndelung și uimit bocetul femeii, întristându-se, de parcă se căia vag nu de un act, ci de un gind rău, simțind că bocetul făcea pe nedrept aluzie la el. A stat aplecat, zîmbind, lăsându-se pătruns de bunătațe, pînă n-a mai putut. A dat entuziast o palmă peste șoldul femeii: Am să mor, a explicat.” – Juan Carlos Onetti, *Despărțiri*

Dilemă cu un cerșetor

Am ieșit la un moment dat din casă să-mi cumpăr țigări și am remarcat o cerșetoare nouă care munceste în zonă. Mi-am dat seama că-și ocupase postul mai dinainte, dar n-o băgasem în seamă. Trecuserm de ea și am auzit-o urînd după un cetățean: „Beată! Eu beată?! Să-ți fie rușine! Eu n-am mîncat de două zile și tu îmi spui că sînt beată?!”. Drept să spun, mă muștră conștiința că nu m-am întors să-i dau niște bani. O vād de-atunci aproape în fiecare zi, dar mi-e rușine să mă duc la ea. Are un mod anapoda

de-a cerși. Stă pe loc, cu o sacoșă de cîrpă în mînă, și se uită la oameni, fără nici un gest, fără nici o vorbă. Uneori se mai plimbă – zece pași înainte, zece înapoi – ca un soldat în post. Dacă totuși nu-i cerșetoare? Sincer, arată ca una. De fapt, ca unul (eu am dedus c-ar fi femeie pentru că a folosit cuvîntul „beată”; știu pe cineva care a pățit-o: a refuzat să-i dea unui cerșetor o țigară, iar acesta l-a moralizat: „Refuzi o doamnă?!”). Nu-i nevoie să o descriu, știți cum arată un cerșetor. Și-mi dau brusc seama că din

toate felurile de-a te îmbrăca, din perioade diferite de istorie, din zone diferite ale lumii, hainele de cerșetor au cele mai mici șanse de-a părea penibile, ridicole. Cine ar mai purta astăzi la git guler din perioada victoriană? Mai are curajul cineva să iasă astăzi pe stradă cu pantaloni bufanți? Un cerșetor – fie el din Antichitate, din Evul Mediu, din Paris sau din Gara de Nord – arată cumva „clasic”. Zdrețele lor sînt todeauna la modă.

Ceea ce-i face diferiți pe cerșetori e modul lor de a acționa, uneori de-a drep-

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

surprinzător. Cum e cazul de față sau cum am auzit de alt caz, aproape neverosimil (și totuși adevărat, povestit de un prieten): o cerșetoare „clasică” din cartier sună pe la uși, înainte de Crăciun, pentru a căpăta ceva de mîncare. Mama prietenului meu îi deschide, că o cunoștea, o invită pe hol și o roagă să aștepte, pînă să-i aducă un pachet din bucătărie. Cerșetoarea întreabă dacă poate să meargă la baie. Primește încuviințarea. Intră acolo și nu mai iese. Nici după

vreo cinci-zece minute. Cum e și firesc, stăpîna casei a crezut că femeia pășise ceva, că o fi căzut, că o fi murit în baie. A bătut la ușă și, cum n-a primit nici un răspuns, a intrat peste ea. Își făcuse griji degeaba: cerșetoarea se spăla pe cap.

În fine, nu mai vreau să fac filosofie despre cerșetori. Am să rup pisica în două: cred că am să-i dau niște bani femeii care „n-a mîncat de două zile”. Chit că există riscul de a lua o sacoșă peste cap.